

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Alar Leitaru

CITES KAUPADE EKSPERTIISIKS MÄÄRAMISE
PROBLEEMID

Lõputöö

Juhendaja:

Elika Brosman,

Bac

Tallinn 2008

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: Mai 2008
Töö pealkiri CITES kaupade ekspertiisiks määramise probleemid	
Töö autor: Alar Leitaru	allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud teemal, CITES liikide määramise probleemid. Töö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb 35 leheküljest, millele lisandub 14 lehekülge lisadena. Lõputöö koostamisel on kasutatud 13 allikat. Võõrkeelne kokkuvõte on koostatud inglise keeles.</p> <p>Töö eesmärgiks on:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Uurida, kas Eesti tollil on õiguslik alus muuta praegu kehtivat CITES liikide määramise süsteemi. 2) Teha kindlaks praeguse CITES liikide määramise süsteemi otstarbekus (arvestatdes kulu- ning ajaefektiivsust ja tolliametnike võimalikke teadmisi) ja pakkuda välja võimalikud lahendusvariandid. <p>Lõputöö ülesehituses on käsitletavate teemade jaotused paigutatud kahte põhipeatükki. Esimene peatükk sisaldab lühiülevaadet CITES konventsioonist ning uurib seaduslikke aluseid praeguse määramissüsteemi muutmiseks. Teine peatükk annab ülevaate seaduslikust ning ebaseaduslikust CITES kaubandusest Eestis ja sisaldab endas analüüsi, milles töö autor annab vastuse püstitatud eesmärkidele ning teeb järeldused.</p> <p>Uurimismeetodina on autor kasutanud andmete kogumise-, tõlgendamise- ja analüüsimise meetodeid. Töö koostamisel on autor kasutanud valdavalt seadusandlust ja statistikat. Samuti andmeid interneti allikate kaudu ja omaala spetsialiste küsitledes.</p> <p>Töös kasutatud andmetest ja analüüsist tulenevalt võib järeldada, et Eesti tollil ei ole mõistlik praegust avastatud CITES liikide määramise süsteemi muuta, samas õigusest tulenevaid takistusi sellel ei ole.</p>	
Võtmesõnad : CITES, liikide määramine, ekspertiis, Eesti CITES statistika, toll	
Keywords : CITES, identification of species, expertise, Estonian statistics on CITES, customs	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud: Juhendaja: Erika Brosman allkiri:	

SISSEJUHATUS	4
1. CITES KONVENTSIOONI KUJUNEMISLUGU JA SEADUSANDLUS	6
1.2.1 Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 tähtsus.....	~~88~~
1.2.2 Ohustatud liikide nimekirjad	~~88~~
1.2.3 Ohustatud taime- ja loomaliikide Euroopa Ühendusse sissetoomine.....	~~99~~
1.2.4 Ohustatud taime- ja loomaliikide Euroopa Ühendusest väljaviimine	~~1111~~
1.2.5 CITES liikidega kauplemise kohta käivad erandid Euroopa Ühenduses	~~1212~~
1.3 Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 rakendamine tolli poolt	~~1414~~
1.4 Eesti Tolliseadus	~~1515~~
1.4.1 Ekspertide kaasamine (tolliseaduse §33).....	~~1616~~
1.4.2 Trahvisummad (tolliseaduse §73 ja §74).....	~~1717~~
1.5 Eesti looduskaitseadus.....	~~1717~~
1.5.1 Ohustatud liikidega kauplemine looduskaitseaduses (§59).....	~~1717~~
1.5.2 Looduskaitseaduse muud paragrahvid	~~1919~~
1.6 Õiguslike aluste osa kokkuvõte ja järeldused	~~2020~~
2. OHUSTATUD LIIKIDEGA KAUPLEMISE KONTROLL JA SELLE EFEKTIIVSUS	
EESTIS	~~2222~~
2.1 CITES kaupade kohta käiv statistika Eestis	~~2222~~
2.1.1 Selgitused Eestis väljastatud CITES lubade kohta	~~2222~~
2.1.2 Eestis väljastatud CITES load 1993-2007	~~2424~~
2.3 CITES nõuete rikkumised Eestis	~~2929~~
2.3.1 CITES rikkumised 2005-2007	~~2929~~
2.3.2 CITES rikkumiste kokkuvõte	~~3131~~
2.4 Eesti senisest CITES kaubanduskäibest tulenevad järeldused	~~3232~~
2.5 Iseseisev tolliekspertis: kas vajalik või mitte?.....	~~3333~~
2.5.1 Ekspertis tollisüsteemis praegu ebamõistlik.....	~~3636~~
KOKKUVÕTE	~~3737~~
SUMMARY	~~3939~~
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	~~4141~~
LISA 1: Keskkonnaministeriumi poolt väljastatud CITES load 1993-2007	~~4242~~
LISA 2: Keskkonnaministeriumi spetsialisti küsitlemine.....	~~5151~~
LISA 3: Maksu- ja Tolliameti spetsialisti küsitlemine	~~5353~~

SISSEJUHATUS

Probleemid haruldaste looma- ja taimeliikidega kaubanduses on muutunud järjest teravamaks. Ebaseadusliku kaubanduse objektidest maailmas on haruldased taime- ja loomaliigid tõusnud narkootikumide ja relvade kõrvale. Eesti tolli üks vastutusaladest on loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kaubanduse konventsiooni ehk ingl. k *convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora* (lühendatult inglise keelse nimetuse esitähedest CITES, antud töös kasutatakse edaspidi lühendit) konventsiooni alla käivate liikide ekspordi- ning impordikaubanduse kontrollimine. CITES konventsioon on riikidevaheline kokkulepe takistamiseks looma- ja taimeliikide väljasuremist rahvusvahelise kaubanduse tõttu. Eristatakse kahte sorti ohustatud liike: ühed, mis on juba ohustatud, kuid mida ei ole veel hilja päästa ning liike, mis hetkel ei ole väljasuremisohus, kuid jätkuva loodustiku hävitamise ning kauplemise tõttu võivad kiiresti saada ohustatud liikideks.

Aja jooksul on suurenenud nii CITES lisadesse kantud liikide arv kui ka konventsiooniga liitunute arv ning märgatavalt on suurenenud rahvusvahelise kaubanduse osatähtsus. Kõik nimetatud kolm fakti muudavad CITES konventsiooni rakendamise ning rahvusvahelise ohustatud liikidega kauplemise reguleerimise ja kontrollimise üha tähtsamaks.

Eesti liitus CITES konventsiooniga aastal 1993 ning alates 1.05.2004 on Eestis kehtivad vastavad Euroopa Liidu õigusaktid. Euroopa Liit on CITES konventsioonist teinud koguni oma versiooni, mis küll suures osas sarnaneb originaalse konventsiooni reeglistikule, kuid millega on kehtestatud mõnevõrra rangemad nõuded.

Vastavad Euroopa Liidu ja siseriiklikud õigusaktid panevad tollile (Maksu- ja Tolliamet ei ole siiski ainuke ametiasutus, mis Eestis CITES kaupadega tegeleb) kohustuse tegeleda CITES konventsiooni alla käivate kaupade- ja dokumentide kontrollimisega. Sageli tekib tollis olukordi, kus avastatakse salakaubana konventsiooni alla kuuluvaid liike või mõned tehingud ja dokumendid äratavad kahtlust, mis tingib vajaduse tegeleda esitatud andmete- ning kauba õigsuse kontrollimisega. Kuna CITES konventsiooni alla kuulub tohutu hulk erinevaid taime- ja loomaliike, siis kasutatakse isendite liigilise kuuluvuse kindlakstegemiseks ekspertide abi. Ekspertiis on aga suhteliselt kallis ning aeganõudev

(aastal 2008 ligi 500 krooni tund) ning seoses sellega tekib küsimus, kas alati ikka on mõistlik kõik kaubad liigilise kuuluvuse määramiseks ekspertiisi saata?

Autori eesmärgiks on uurida, et kas alati on otstarbekas ohustatud liikide salakaubaveo kahtluse korral teostada ekspertiisi ning kas tollil on õiguslik alus ning põhjendatud aja- ja kulukokkuvõid määrata oma jõududega avastatud CITES konventsiooni alla käivate kaupade liigilist kuuluvust.

Töö hüpotees: Eesti tollil on õiguslik alus ja põhjendatud vajalikkus avastatud CITES kaubad liigi mõttes ise kindlaks määrata. Hüpoteesi tõestamisel tuleb arvesse võtta kulu- ja ajaefektiivsust, tolliametnike võimalikke teadmisi ja muid näitajaid. Kõik töös toodud järeldused ja hinnangud on suunatud Eesti tolli võimalustele ja vajadustele.

Töö koosneb kahest põhiosast: 1) ohustatud liikide tollikaitse ajalugu, tähtsamad õigusaktid ja nende kohaldamisel tekkinud probleemid, 2) antud valdkonda puudutava statistika tutvustamine ning töötlemine, ohustatud liikide tollikontrolli käigus ja õigusaktide rakendamisel ilmnunud probleemide analüüs, mis baseerub töö esimeses osas kirjeldatud asjaoludel, vastava valdkonna statistikal Eesti osas ja spetsialistide hinnangutel. Kasutatavad allikad on peamiselt õigusaktid, ohustatud liikide tollikontrolli statistika ning spetsialistide arvamused.

1. CITES KONVENTSIOONI KUJUNEMISLUGU JA SEADUSANDLUS

1.1 CITES konventsiooni tähtsus ja kujunemislugu

Kõrge hind ja linnastumisest tulenev lemmikloomade ning taimede pidamise kasvav populaarsus on põhjuseks ähvardavalt suurele haruldaste taime- ja loomaliikide aastakäibe maailma kaubanduses. Kauplemine loodusest hangitud looma- ja taimeliikide isenditega ongi suuruselt teine oht nende püsijäämisele elupaikade hävimise järel (viimastel aastatel näiteks troopilised kalad 500-600 miljonit isendit, elus linnud 2-5 miljonit isendit, orhideed 9-10 miljonit isendit)¹. Esimest korda arutati rahvusvahelise loodusressursside kaubandusega seotud probleeme 1960.aastal seitsmendal rahvusvahelise looduse ja loodusressursside konverentsil. 1960.aasta konverents andis olulise tõuke liikumaks ohustatud liikide ühise kaitsmise poole läbi rahvusvahelise kaubanduse ning juba 3.03.1973 kirjutas 21 riiki Washingtonis alla loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kaubanduse konventsioonile ehk Washingtoni konventsioonile². Aprill 2008 seisuga CITES konventsioonile vastu võetud 82 erinevat resolutsiooni ning konventsioonile alla kirjutanud riikide arv on tõusnud 172'ni. Peale Eesti iseseisvuse taastamist oli oht, et Eestit hakatakse kasutama ohustatud liikidega salakaubitsemise transiitmaana endise Nõukogude Liidu territooriumilt Kesk- ja Lääne Euroopasse. Selle protsessi tõkestamiseks ühineski Eesti CITES'iga 1992. aastal. Eesti ühines CITES'iga 115 riigina³.

Kõik ohustatud liigid on kantud CITES lisadesse (neid lisasid on 3, vastavalt ohustatuse astmele). Kokku võib CITES lisadest 2008 aprilli seisuga leida rohkem kui 30 000 taime- ja loomaliiki⁴. Esimesse lisasse on kantud väljasuremisohus olevad liigid, mis on otseselt või kaudselt ohustatud kauplemise läbi. Meil looduses kohtavatest liikidest on sellesse lisasse kantud vaid mõned. Imetajatest - saarmas, lindudest merikotkas ja rabapistrik ning kaladest atlandi tuur. Teise lisasse on kantud liigid mis praegu ei tarvitse veel olla väljasuremisohus, kuid kontrollimatu kaubitsemine võib nende püsijäämist ohustada. Sinna on kantud ka mitmeid Eestis esinevaid liike. Osa neist on meil suhteliselt tavalised,

¹ Keskkonnaministeerium. Rahvusvahelised looduskaitselepped. <http://www.envir.ee/1692> 22.04.2004

² Wijnstekers, W. The Evolution of CITES: 4th Edition. 1995, 519lk

³ Keskkonnaministeerium. Rahvusvahelised looduskaitselepped. <http://www.envir.ee/1692> 22.04.2004

⁴ CITES konventsiooni koduleht internetis. <http://www.cites.org/>

hunt, karu ja ilves on meil jahiloomad ja huviobjektiks paljudele jahituristidele. Eesti lindudest on B lisas must-toonekurg, sookurg, kõik kullilised ja kakulised, ussides - apteegikaan ning taimedest kõik orhideed (käpalised). Kolmandasse lisasse on igal konventsiooni liikmesmaal võimalik määratleda täiendavalt liike, milliste puhul vaid antud riigiga suheldes nende liikide isendite sisse- ja väljavedu toimub eksportiva riigi väljaveola alusel. Eesti ei ole kolmandasse lisasse ühtki liiki täiendavalt esitanud kuid me peame arvestama sellega, et mitmed riigid on rangelt reguleerinud rahvusvahelisi tehinguid meil suhteliselt tavaliste liikidega.

1.2 CITES konventsiooni rakendamist toetav seadusandlus

Antud töö kontekstis on seadusandlusel oluline roll, kuna peale avastatud CITES liikide ekspertiisi suunamise efektiivsuse ning mõistlikkuse analüüsimise on tähtis uurida ka õigusaktidest tulenevaid võimalusi ja piiranguid uute käitumismudelite rakendamiseks. Samuti on oluline uurida, kas ebaefektiivsusele suunavaid sätteid on juba ka seadusandluse tasandil sisse kirjutatud.

Käesolev peatükk peab andma eelkõige vastuse praegusest erinevate tegutsemismudelite rakendamise võimalustest ning olulisematest CITES konventsiooni alla käivate kaupade keeldudest ja piirangutest.

Järgnevalt on kirjeldatud ja analüüsitud õigusakte, mis antud teema puhul on kõige olulisemad ning eraldi punktides on välja toodud ka nende õigusaktide tähtsamad sätted. Õigusaktid, millest käesoleva teema puhul oleks juhinduda on Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) 338/97 ja Eesti tolliseadus (§33). Samuti tuleb arvestada looduskaitse seadusega (§59; 4 lg4; 55 lg3'; 56 lg6; 59; 65; 66; 71 lg1 ja 2 ning 79 lg9). Tingimused nõutavatele dokumentidele ja dokumentide kontrolliks on sätestatud Euroopa komisjoni määruses (EÜ) 1808/2001 (antud töös kasutatakse selle määruse viimast muudatust (EÜ) 865/2006).

Eelkõige on uuritud õigusakte ja sätteid, mis puudutavad CITES kontrolli alal tolli, kuid ei saa arvestamata jätta, et teatud juhtudel teeb toll väga tihedat koostööd ka teiste

ametiasutustega. Välja on toodud ka juhud, kus autor on avastanud võimalikke puudusi ning juhud, kus oleks mõttekas õigusnorme kohendada.

1.2.1 Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EÜ) 338/97⁵ tähtsus

Nõukogu määrus (EÜ) 338/97 „looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel” on vägagi sarnane CITES konventsiooni enda reeglistikule, kuid Euroopa Liit on seda vastavalt enda oludele ja vajadustele mugandanud ning kehtestanud mõneti rangemad nõuded. Näiteks on ohustatud liigid jagatud määruses nelja nimekirja ehk lissasse (A, B, C ja D) samas kui originaalses CITES konventsioonis on lissasid kolm (I, II ja III). Antud töös on tähtsad määruse artiklid 4 (ühendusse sissetoomine) ja 5 (eksport või reeksport ühendusest) ning ka artikkel 7 (erandid impordil, ekspordil ja reekspordil).

1.2.2 Ohustatud liikide nimekirjad

Euroopa Liit on määruse (EÜ) 338/97 juurde kehtestanud nimekirjad (lissad), mis koondavad endasse ohustatud taime- ning loomaliigid. Kehtestatud nimekirju (edaspidi lissad) on 4: A-, B-, C- ja D lisa. Määruse lissad A, B ja C vastavad sisuliselt konventsiooni lissadele I, II ja III. Kõige ohustatumad liigid asuvad määruse lissas A, vähemohustatud liigid või tulevikus rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohustatuks saada võivad liigid kuuluvad lissasse B ning riikide poolt lisatud isendid (need on sellised liigid, mille populatsiooni võib rahvusvaheline kaubandus just antud riigis oluliselt kahjustada) kuuluvad lissasse C (2008.aasta aprilli seisuga ei ole Eesti mitte ühtegi liiki määruse C lissasse kandnud ning seda ei ole plaanis ka lähitulevikus teha). Määruse (EÜ) 338/97 lisa D on täielikult ühenduse enda poolt kehtestatud lähtudes oma siseturu olukorrast ning võimalusest, et mõne liidule olulise liigiga kauplemine selle liigi ohtu seab: Lisa D sisaldab:

a. Lisades A–C loetlemata liike, mida imporditakse ühendusse koguses, mis õigustab nende seiret;

---

⁵ eestikeelne tõlge internetiaadressil <http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:03:31997R0338:ET:PDF>

b. konventsiooni III lisa loetletud liike, mille suhtes on esitatud reservatsioone.

Selgitused, mida iga lisa täpselt sisaldab on toodud määruse artiklis 3 „Reguleerimisala,,

Kindlasti ei oma erinevad lisad kokkuvõtlikult sarnast tähtsust. Kuna kõige ohustatumad liigid on lisa A, siis on mõistlik ka nende liikidega kauplemisele suuremat tähelepanu pöörata. Seda nüanssi tuleb kindlasti arvestada lõplikke järeldusi tehes, sest võimalik, et näiteks määruse C või D lisa liikidega kauplemise kontrollimisel ongi tollil mõistlik need ekspertiisi suunamata jätta ning ise määramine teha. Samuti tuleks arvestada asjaoluga, et surnud isendite puhul on aega rohkem ning nende tervislikule seisundile ja hoiutingimustele ei pea enam nii suurt tähelepanu pöörama.

1.2.3 Ohustatud taime- ja loomaliikide Euroopa Ühendusse sissetoomine

CITES konventsiooni alla käivate kaupade Euroopa Ühendusse sissetoomist reguleerib peamiselt määruse (EÜ) 338/97 artikkel 4. Nimetatud kaupade sissetoomisega seotud eranditest räägib määruse artikkel 7. Käesolevas alapeatükis on pööratud tähelepanu 4. artikli nõuetele ning analüüsitud neid antud töö eesmärki arvestades.

Artiklis 4 olevad olulisemad punktid sätestavad kontrolli ja eelneva impordiloo kohustuslikkuse. Näiteks: Lisas A loetletud liikidest isendite ühendusse sissetoomisel tuleb läbida vajalik kontroll ja varem esitada sissetoomiskoha tolliasutuses sihtliikmesriigi korraldusasutuse poolt väljaantud impordiluba. Lisas D loetletud liikidest isendite sissetoomisel ühendusse tuleb läbida vajalik kontroll ja varem esitada sissetoomiskoha tolliasutuses imporditeatis.

Samuti kehtestab artikkel 4 impordiloo väljastamise tingimused. Lisas B olevate liikide kohta on see näiteks järgmine: Impordiloo võib välja anda üksnes kooskõlas lõikes 6 kehtestatud piirangutega (liikmesriik võib olulistel põhjustel loa- või sertifikaaditaotluse tagasi lükata, teatades sellest komisjonile, teised liikmesriigid peavad põhjendatud keeldumisotsusega arvestama) ja juhul, kui:

- 1) pädev teadusüksus on läbi vaadanud ja analüüsinud olemasolevad andmed ning prognoosinud võimalikke tagajärgi.

- 2) impordiloo taotleja tõendab, et elusisendi pidamiseks on loodud nõuetekohased tingimused.
- 3) taotleja on esitanud tõendid selle kohta, et isendid on omandatud kooskõlas asjaomaste liikide kaitset käsitlevate õigusaktidega.
- 4) korraldusasutus on veendunud, et ei esine liigi kaitsega seotud tegureid, mis räägiksid impordiloo väljaandmise vastu.
- 5) korraldusasutus on veendunud merelt sissetoodud elusisendite õiges kohtlemises.

Nagu eelnevast järeldub, siis impordiluba ei või välja anda ilma teadusüksuse seisukohata (loata). Selline tingimus on seatud kõigile neljale lisale, koos teiste tingimustega. Arusaadavalt on kõige karmimad tingimused kehtestatud lisa A olevatele liikidele. Näiteks lisa A liikide korral: peab pädev teadusüksus veel veenduma, et elusisendi pidamispaik sihtkohas on piisavalt varustatud, et teda nõuetekohaselt kaitsta ja hooldada ning pärast pädeva teadusüksusega konsulteerimist on korraldusasutus (keskkonnaministeerium) veendunud, et ei ole muid liigi kaitsega seotud tegureid, mis räägiksid impordiloo väljaandmisele vastu, ja merelt sissetoomisel on korraldusasutus veendunud, et iga elusisendit valmistatakse ette ja veetakse nõnda, et vigastuste, tervisekahjustuste või julma kohtlemise oht oleks minimaalne.

Artikli 4 alla kuulub ka isendite sissetoomine merelt ehk introduksioon merest. Artikkel 4 lg 2 punkt c: merelt sissetoomisel on korraldusasutus veendunud, et iga elusisendit valmistatakse ette ja veetakse nõnda, et vigastuste, tervisekahjustuste või julma kohtlemise oht oleks minimaalne. Punkt b sätestab, et korraldusasutus saab olla veendunud vaid pärast konsulteerimist ekspertidega ehk pädeva teadusüksusega.

Lisaks on veel teisi dokumente ja tingimusi millega eksportimisel arvestada tuleb, kuid nendest annab autor ülevaate juba edaspidi, kuna nad ei oma peaprobleemi seisukohast eriti suurt tähtsust.

Pädev teadusüksus on moodustatud keskkonnaministri 28. mai 2004. aasta määrusega nr 57 (RTL, 07.06.2004, 72, 1191). Pädev teadusasutus koosneb viiest liikmest, kellest üks on esimees⁶.

---

⁶ Praegu on teadusüksuse liikmeteks Märt Kruus, Urmas Laansoo, Erik Leibakja Uudo Timm. Esimeheks on Tiit Maran

1.2.4 Ohustatud taime- ja loomaliikide Euroopa Ühendusest väljaviimine

CITES konventsiooni alla käivate kaupade Euroopa Ühendusest väljaviimist (sealhulgas taasväljaviimist) reguleerib Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 artikkel 5. Ohustatud taime- ja loomaliikidega seotud eranditest räägib määruse artikkel 7. Käesolevas alapeatükis on pööratud tähelepanu vaid 5. artikli nõuetele ning analüüsitud neid antud töö eesmärki arvestades - kas tollil on seadusest tulenevad võimalused talitada liikide määramisel senisest erinevalt ning milline on kõige efektiivsem ja mõistlikum tegutsemisviis?

Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 „looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel” artikkel 5 sarnaneb oma tingimustelt mõneti artiklile 4, kuid antud artikkel käsitleb ohustatud liikide Euroopa ühendusest eksportimist ja reeksportimist. Eksport ning reeksport toimub nagu ka ühendusse sissevedu lubade alusel. Näiteks lisa A liikide kohta ütleb artikkel 5 järgmist: Lisas A loetletud liikidest isendite ekspordi või reeksporti korral ühendusest tuleb läbida vajalik kontroll ja varem esitada tolliasutuses, kus ekspordiformaalsused täidetakse, isendite asukohaks oleva liikmesriigi korraldusasutuse poolt väljaantud ekspordiluba või reeksportisertifikaat. Samuti määrab artikkel 5 millistel alustel üldse ekspordiluba või reeksportisertifikaat väljastatakse. Näiteks ekspordiluba väljastamiseks lisa A liikidele peab pädev teadusüksus kirjalikult teatama, et isendite loodusest püüdmine või kogumine või nende eksport ei kahjusta liigi kaitsestaatust ega asjaomase liigi populatsiooni poolt asustatud territooriumi ulatust.

Lisades B ja C loetletud liikidest isendite ekspordi või reeksporti korral ühendusest tuleb läbida vajalik kontroll ja varem esitada tolliasutuses, kus ekspordiformaalsused täidetakse, isendite asukohaks oleva liikmesriigi korraldusasutuse poolt väljaantud ekspordiluba või reeksportisertifikaat. Nagu selgub siis ekspordi ja reeksporti korral tuleb ka lisades B ja C olevate liikide korral läbida määratud dokumentide kontroll ja märgistamine (Euroopa Nõukogu määrus 1808/2001 tingimustel. Vt peatükk 1.3, ekspertiisivajadus tuleneb ka nende lisade puhul erijuhtudest.

Kui reeksportisertifikaadi saamise taotlus puudutab isendeid, kes on ühendusse sisse toodud teise liikmesriigi poolt väljaantud impordiluba alusel, peab korraldusasutus

kõigepealt konsulteerima loa väljaandnud korraldusasutusega. Nõustamiskord ja juhud, mil nõustamine on vajalik, kehtestatakse vastavalt artiklis 18 ettenähtud korrale. Siinsel juhul võib täheldada isegi topeltkontrolli, kuid see on arusaadav seoses sellega, et re-eksportiv liikmesriik ei pruugi teada aluseid, millega antud isend ühendusse imporditi. Samuti kui esialgselt impordist on möödas arvestatav ajavahemik võivad tingimused antud liigi kohta muutunud olla.

1.2.5 CITES liikidega kauplemise kohta käivad erandid Euroopa Ühenduses

CITES kaupade importimise ja eksportimisega seotud erandid sätestab Euroopa Nõukogu määrus 338/97 artikkel 7. Käesolevas alapeatükis on kirjeldatud neid erandeid ning analüüsitud võimalikke ohte, mis nendega kaasneda võivad.

Euroopa nõukogu määruse (EÜ) 338/97 artikkel 7 teeb kaubandusega seotud erandeid neljal juhul: neile isenditele kes on vangistuses sündinud ja kasvatatud või paljundatud, transiidi korras ühendust läbivatele isenditele, isiklikele asjadele ja majatarvetele ning teadusasutustele.

Vabamad tingimused on määratud näiteks vangistuses sündinud, -kasvanud või -paljundatud lissasse A kuuluvatele isenditele (kasutatakse lissas B nimetatud liikide kohta käivaid sätteid). Antud erandit kohaldatakse vaid siis, kui ei tule kasutada artiklit 8 (äritegevuse kontrollimisega seotud sätteid). Kunstlikult paljundatud taimede puhul võib artiklite 4 ja 5 sätteid mitte kohaldada eritingimustel, mis komisjon on kehtestanud seoses:

1. fütosanitaartõendite kasutamisega;
2. sellega, kui isenditega kauplevad registreeritud kaubandusettevõtjad või käesoleva artikli lõikes 4 nimetatud teadusasutused;
3. hübriidikaubandusega.

Isendi vangistuses sündimise, -kasvatamise või kunstliku paljundamise kriteeriumid määrab komisjon vastavalt artiklis 18 toodud korrale.

Isendite transiitveo korral läbi ühenduse ei nõuta sissetoomise tolliasutuses kontrolli ega sertifikaatide ja teatiste esitamist, välja arvatud artikli 3 lõike 1 (lissas A nimetatud liigid) ja

lõike 2 punktides a (lisa B liigid, mille kohta liikmesriigid ei ole esitanud reservatsioone ning välja arvatud lisa A liigid) ja b (CITES I[A] lisa liigid, mille kohta on liikmesriigid esitanud reservatsioone) nimetatud liikide puhul juhul, kui nendega ei ole kaasas kolmanda riigi pädeva asutuse poolt antud ekspordi või reekspordi dokumenti, milles on näidatud isendite sihtkoht.

Isiklikud asjad ja majatarbed on lisades A-D loetletud liikide surnud isendid, nende osad ja neist saadu, kui need kujutavad endast isiklike asju või majatarbeid, mida tuuakse ühendusse sisse või eksporditakse või reeksporditakse ühendusest. Nende puhul ei kohaldata artiklites 4 ja 5 toodud sätteid, s.o ohustatud liikide impordi ja ekspordi eelduseks olevaid tingimusi.

Artikkel 7 lg 4 (teadusasutused): Artiklites 4, 5, 8 ja 9 nimetatud dokumente ei nõuta, kui asukohariigi korraldusasutuses registreeritud teadlased või teadusasutused mitteärilisel eesmärgil laenavad, annetavad või vahetavad herbaareksemplare või muid säilitatud, kuivatatud või tahkes ümbrises muuseumieksemplare ning elavaid taimi, kui neil on artiklis 18 ettenähtud korra kohaselt vormistatud silt või kolmanda riigi korraldusasutuse poolt välja antud või heaks kiidetud samaväärne silt.

Nagu eranditest järeldub, on siiski teatud isenditele tehtud järeleandmisi nende kontrollimisel, kuigi toimub riigipiiride ületamine. Sellegipoolest jääb üsnagi suur osa isendeid väljapoole neid erandeid, ja neile tuleb täielikku kontrolli rakendada. Erandite tegemine nimetatud isenditele on samas suhteliselt väheriskantne kuna:

1. Need isendid on juba sündinud, kasvatatud või aretatud tehistingimustes, mis läbi loodusele nendega kauplemine looduskeskkonnale mingit ohtu ei kujuta.
2. Transiidi puhul ei tooda ega võeta kõnealuseid isendeid kohalikust loodusest, mistõttu nende range kontrollime pole transiitriigi piirides oluline.
3. Isiklike asjade ja majapidamistarvete puhul on tegu elutute isenditega, kuigi oht looduskeskkonnale selle juures säilib kuna ei ole teada, kust on pärit need isendid, millest konkreetsed tooted või toodete osad on tehtud ning millal nad on soetatud (võivad olla prekonventsionaalsed ehk soetatud enne CITES konventsiooni jõustumist).
4. Teadlased ja teadusasutused on oma tegevuses enamasti kontrollitavad ning üldiselt töötavad mitte niivõrd ärilistel eesmärkidel, vaid eesmärkidel mis aitavad looduse püsimisele kaasa (ebaseaduslik kaubandus ei ole välistatud).

1.3 Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 rakendamine tolli poolt

Euroopa nõukogu määruse (EÜ) 338/97 ühetaoliseks rakendamiseks on vastu võetud määrus (EÜ) nr 1808/2001⁷. Võimalikult uute andmete kasutamise huvides on antud töös kasutatud määruse (EÜ) 1808/2001 viimast muudatusversiooni (EÜ) 865/2006.

Konkreetselt sätestab määrus (EÜ) 1808/2001 ohustatud looma- ja taimeliikide loa- ja sertifikaaditaotluse läbivaatamise ning nende dokumentide väljaandmise, kehtivuse ja kasutamise üksikasjalikud tingimused ja kriteeriumid, samuti kehtestab nimetatud määrus näidised, millele nimetatud dokumendid peavad vastama. Lisaks sätestab määrus (EÜ) 1808/2001 veel ka eeskirjad loomaliikide vangistuses sündinud ja kasvatatud isendite ning taimeliikide kunstlikult paljundatud isendite kohtlemise tingimuste ja kriteeriumite kohta, täpsustab määruse (EÜ) 338/97 artiklis 7 lõikes 3 nimetatud isiklike asjade ja majatarveteks olevate isendite kohta käivaid erandeid, sätestab tingimused ja kriteeriumid määruse (EÜ) 338/97 artiklis 8 lõikes 1 nimetatud erandite ühetaoliseks kohandamiseks (Euroopa Liidu sisekaubanduse keelud), kehtestab liikide teatavate isendite märgistamise korra, sätestab määruses (EÜ) 338/97 ette nähtud korrapäraste aruannete sisu, vormi ja esitamise korra (6).

Tolli jaoks seisneb Euroopa Nõukogu määruse 1808/2001 tähtsus eelkõige selles, et sätestab tolliasutusele loovutatavad dokumendid ning nende dokumentide vormistamise korra tolliasutuses. Tähtsamad tolli puudutavad artiklid määruises (EÜ) 1808/2001 on art 13 lg 2 (tollimenetluse alustamine isendite suhtes), art 22 (importija poolt tolliasutusele loovutatavad dokumendid), art 23 (impordidokumentide täitmine tolliasutuses), art 24 (imporditeatise esitamine tolliasutusele), art 25 (imporditeatise täitmine tolliasutuses), art 27 (Ekspordi ja re-ekspordi puhul tolliasutusele loovutatavad dokumendid), art 28 (ekspordidokumentide täitmine tolliasutuses), art 35 (rändnäituse omaniku poolt tolliasutusele loovutatavad dokumendid), art 42 (isikliku omandi puhul tolliasutusele loovutatavad dokumendid), art 45 (tolliasutusele esitatud dokumentide edastamine teistele seotud asutustele), art 53 (muude tolliasutuste roll peale ühendusse toomise piiritolliasutuse), art 57 lg 3 ja 4 (taas sissetoomisega seotud dokumendid, dokumentide

---

⁷ EL komisjoni määrus EÜ) nr 1808/2001, 30. august 2001, millega kehtestatakse looduslike looma- ja taimeliikide kaitset nendega kauplemise reguleerimise teel käsitleva nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 üksikasjalikud rakenduseeskirjad. EÜT L 250, 19.9.2001, lk 1—43(

menetlemine ja tingimused) ja art 58 lg 3 (taas väljaviimisega seotud dokumendid, dokumentide menetlemine ja tingimused).

Kuigi Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) 1808/2001 ei sisalda otseselt regulatsiooni kaupade ja isendite füüsiliseks kontrolliks, siis paljuski on antud määrus selle eelduseks. Kauba või isendite füüsilise kontrollini võib viia selge valeandmete esitamine dokumentides, kahtlus, konkreetse liigi ohustatuses jne. Samuti on käesoleva määruse väga tähtsaks elemendiks standardsete dokumendivormide kehtestamine, mis muudab dokumentide menetlemise märgatavalt kiiremaks, lihtsamaks ning efektiivsemaks. Dokumentides leiduva kahtlustäratava informatsiooni õigsuse kontrollimiseks on võimalik isendid suunata ekspertiisi, et ära hoida võimalikud rikkumised, mis tulenevad dokumentides sätestatu ja tegeliku kauba mittevastavusest (ära hoitakse potentsiaalne majanduslik ja keskkonnaalane kahju).

1.4 Eesti Tolliseadus

Tolliseaduses sätestatakse tolli ja isiku õigused ning kohustused keeldude ja piirangute riikliku järelevalve teostamisel tolli poolt, samuti vastutus tollieeskirjade rikkumise eest. Vastavalt ühenduse tolliseadustiku⁸ artiklile 1 koosnevad tollieeskirjad ühenduse tolliseadustikust ja Ühenduse tasandil või siseriiklikult nende eeskirjade rakendamiseks vastuvõetud sätetest. Tolliseadus⁹ on Eesti siseriiklik seadus rakendamaks Euroopa Ühenduse tolliseadustikku (2454/93/EMÜ).

Antud töö kontekstis omab suurt tähtsust tolliseaduse §33, sest nimetatud paragrahv annab tollile õiguse kaasata tollikontrolli läbiviimiseks eksperte, kelle abi on toll kasutanud antud töö kontekstis oluliste CITES kaupadega seotud avastuste puhul. Töö üks tähtsamaid eesmärke ongi uurida tolli suutlikkust ning vajalikkust määrata ise kindlaks avastatud isendite või kaupade liigiline kuuluvus. Samuti on märkimist väärt tolliseaduse §73 ja §74, mis sätestavad rikkumiste puhul rakendatavad karistused.

---

⁸ EL Nõukogu määrus (EMÜ) nr 2913/92, 12. oktoober 1992, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik. *EÜT L 302, 19.10.1992, lk 1–50*

⁹ *RT I 2004, 28, 188; 2007, 11, 50*

1.4.1 Ekspertide kaasamine (tolliseaduse §33)

Tolliseaduse §33 lõige 2 sätestab: tollil on õigus tollikontrolli teostamiseks kaasata eksperte. Ekspertiisikulud kannab toll, kui tollieeskirjades ei ole ette nähtud teisiti. Järeldub, et tollil on seadusest tulenev õigus kontrolli käigus kaasata eksperte, kuid sätte teisest poolest tuleneb, et kõik ekspertide kaasamisega seotud kulud jäävad tolli kanda. Eesti avaliku sektori üks põhimõtteid on seejuures efektiivne ressursipoliitika, ehk et võimalikult väheste ressurssidega saavutada võimalikult hea tulemus. Seega tekib küsimus, et millistel juhtudel on eksperdi kaasamine efektiivne lahendus ja millistel puhkudel mitte. Kuna CITES konventsiooni lisadesse on kantud ligikaudu 5000 looma- ja 28000 (8) taimeliiki (kokku on maailmas erinevaid taime- ning loomaliike märgatavalt rohkem) on selge, et liikide määramist pelgalt tolliülesandeks jätta ei saa, sest selle jaoks oleks vaja väga kõrget kvalifikatsiooni. Statistika analüüsides selgub, et Eestis ei tegeleta väga suures ulatuses CITES kaupade importimisega ja eksportimisega ning analüüs näitab, et tegemist on samade liikidega¹⁰. Kas alati on vaja siiski eksperte kaasata? Kas see on ressursisäästlik?

Tolliseaduse §33 lõige 3 on samuti CITES kaupade puhul oluline, kuna sätestab, et kontrollitavate inimestega, loomadega ja taimedega tuleb ümber käia hoolivalt: tollikontroll ei tohi ohustada inimeste ega loomade elu ja tervist ning taimede seisundit, kahjustada kontrollitavat kaupa ega keskkonda. Tollikontrolli teostamisel ei tohi põhjendamatult viivitada. CITES konventsiooni alla käivate liikide suhtes on tegu järjekordselt küsimusi tekitava sättega. Kui tolliseaduse §33 lg 2 järgi tuleb välja, et põhimõtteliselt ei pea alati eksperte kaasama, siis näiteks peale liigi määramise peaks tolliametnik tundma elusisendite korral ka veel liikide elukeskkonna-, käitumise-, toitumise ning muid sarnaseid iseärasusi. Kahtlemata on sellisel juhul kvalifitseeritud ning kogunud eksperdi kaasamine igati põhjendatud, kuigi lihtsamate ülesannete korral aitaks ka tolliametniku teadmistest. Samas tuleb arvestada, et enamikel juhtudel kaubeldakse siiski surnud isenditega või neist saaduga.

---

¹⁰ Statistika analüüs peatükis 2.1

1.4.2 Trahvisummad (tolliseaduse §73 ja §74)

Tolliseaduse §73 sätestab trahvisummad kauba ebaseadusliku Eestisse sissetoomise ning Eestist väljaviimise puhul. Erasisikut saab toll rikkumise korral trahvida kuni 300 trahviühikuga (18 000 krooni) ning juriidilist isikut kuni 50 000 krooniga. §74 aga sätestab võimalikud trahvid, importimise või eksportimise eest kaupade puhul, millele kehtivad keelud ja piirangud (CITES kaubad kuuluvad nende hulka). Juhul kui nimetatud kaupu üritatakse sisse- või välja vedada kohustusliku dokumendita või riikliku registri kandeta saab toll füüsilist isikut karistada kuni 300 trahviühiku (18 000 krooni) suuruse rahatrahviga ning juriidilist isikut kuni 50 000 krooni suuruse rahatrahviga.

1.5 Eesti looduskaitseadus

Looduskaitseaduse¹¹ eesmärgiks on looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenetiku liikide soodsa seisundi tagamisega, kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamine, loodusvarade kasutamise säästlikkusele kaasaaitamine . CITES konventsiooni arvesse võttes on oluline just loomastiku, taimestiku ja seenetiku seisundi tagamine ning säilitamine. Antud töö kontekstis omab suurt tähtsust looduskaitseaduse §59 (loodusliku taimestiku- ja loomastiku ohustatud liikidega rahvusvaheline kauplemine) ning vähemal määral on CITES konventsiooniga seotud ka paragrahvid 56 lg 1, 2 ja 5 (kaitstava liigiga tehtavad tehingud); 71 lg 1 ja 2 (kaitstava loodusobjekti kaitsenõuete rikkumine) ning 77 lg 9 (loodusobjektile tekitatud kahju sissenõudmine).

1.5.1 Ohustatud liikidega kauplemine looduskaitseaduses (§59)

Looduskaitseaduse paragrahv 59 reguleerib otseselt loodusliku taimestiku ning loomastiku ohustatud liikidega rahvusvahelist kauplemist. Paragrahvi esimene lõige toob Eesti seadusandlusesse sisse sätte Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EÜ) 338/97 kohaldamiseks ohustatud loomastikuga ning taimestikuga kauplemiseks: EL Nõukogu

---

¹¹ RT I 2004, 38, 258; 2006, 30, 232

määruse nr 338/97 lisades A–D nimetatud liikide isenditega tehtavad tehingud ja toimingud (sisse- ja väljavedu, taasväljavedu ja läbivedu, tulu saamise eesmärgil meetmed. Lõige 4 paneb Vabariigi Valitsusele kohustuseks määrata tollipunktid, kus toimub määruse (EÜ) 338/97 lisadesse kantud liikide isendite sisse- ja väljaveo nõuetekohasuse kontrollimine, ning määrab elusisenditega tegelemiseks kohandatud tolliasutused. Nimetatud tollipunktid ja tolliasutused on määratud Vabariigi Valitsuse 10.06. omandamine, üldsusele näitamine, kasutamine ja müümine, müügiks pakkumine, müügiks hoidmine ning müügiks vedamine) on lubatud nimetatud määrusega sätestatud tingimustel (lg 1).. Antud juhul on seega tegemist Euroopa Liidu seadusandluse otsese integreerimisega Eesti õigusesse, mis antud kontekstis tähendab määruse 338/97 otsekohaldamist Eestis.

Looduskaitseaduse paragrahv 59 määrab ka EL Nõukogu määruse 338/97 artiklis 13 lõige 1-a sätestatud korraldusasutuse, milleks on Keskkonnaministeerium (lg 2). Korraldusasutus vastutab määruse 338/97 rakendamise eest ja Euroopa Liidu komisjoniga suhtlemise eest. Muuhulgas koordineerib korraldusasutus isendite ühendusse sissetoomise ja väljaviimise taotluste läbivaatamist ning otsustab taotluste rahuldamise (annavad impordi/eksporti loa). Paragrahvi 59 kolmas lõige paneb keskkonnaministrile kohustuse määrata Nõukogu määruses 338/97 nimetatud teadusüksus (annab nn ekspertarvamusi ohustatud liikide sisse ja väljaveo osas) ning annab õiguse kehtestada määruse artiklites 3 (reguleerimisala) ja 8 (äritegevuse kontrollimisega seotud sätted) sätestatud valdkondades rangemad 2004. a määrusega nr 213¹².

Looduskaitseaduse §59 olulisus seisneb peamiselt Euroopa Nõukogu määruse 338/97 sidumisega Eesti õigusesse, kuid praktilisest küljest on väga tähtis ka määruses nimetatud korraldusasutuse ning vastavate tollipunktide nimetamine Eestis. Käesoleva töö seisukohast ei ole küll tegu otseselt CITES liikide kontrollimise reguleerimisega, kuid sätestab EL õigusaktidest tulenevad nõuded, mis on kohustuslikud siseriiklikult kehtestada.

---

¹² RTI, 21.06.2004, 49, 345

1.5.2 Looduskaitse seaduse muud paragrahvid

Vähesemal määral on CITES kaupadega seotud järgmised looduskaitse seaduse paragrahvid: §56 lg1; 2 ja 5, §71 lg1 ja 2 ning §77 lg9. CITES kaupade kohta seadusandluse ning seeläbi ka kontrollimise paremaks mõistmiseks on vajalik anda neist ülevaade.

Looduskaitse seaduse §56 lõiked 1; 2 ja 5 keelavad kauplemise ning tehingud Euroopa Nõukogu määruse 338/97 A ja B lisa (CITES I ja II lisa) isenditega kas täielikult või lubavad ainult vastava loa olemasolul:

- §56 lg1: Tehing kaitstava liigi isendiga looduskaitse seaduse tähenduses on isendi ostmine, ostupakkumine, tulu saamise eesmärgil omandamine, müük, hoidmine müügikohas, müügikoha hoiu- ja laoruumides ning teistes müügikohaga seotud ruumides, müügiks vedamine, müügipakkumine või muul viisil tulu saamise eesmärgil kasutamine.
- §56 lg 2: Keelatud on tehingud I, II ja III kaitsekategooria liigi isendiga, välja arvatud nende tehistingimustes kasvatatud järglastega.
- §56 lg3: Nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 lisadesse A ja B kantud liikide isenditele, välja arvatud toidukaupade müümise korral, peab müüja kaasa andma päritolu tõendava dokumendi.

Tollikontrolli käigus on oluline pöörata tähelepanu eelnimetatud sätetele, kuna suur hulk müügitehinguid ületab riigipiire ning võib esineda olukordi, kus need tehingud on illegaalsed ja sellisel juhul on nende avastajaks suure tõenäosusega toll. Eelnimetatud paragrahvid on eriti olulised Keskkonnainspeksioonile, kes teostab CITES siseriiklikku järelevalvet, kuid samuti tähtsad ka tollile, sest omavahel tehakse tihedat koostööd.

Looduskaitse seaduse §71 määrab ära võimalikud maksimaalsed karistused kaitstava loodusobjekti kasutamise- või kaitsenõuete rikkumise eest. Füüsilist isikut on võimalik karistada kuni 300 (18000 krooni) trahviühiku suuruse summaga ning juriidilist isikut kuni 50000 krooni suuruse rahatrahviga. Eraldi näeb looduskaitse seaduse §77 lg9 ette, et määruse (EÜ) 338/97 lisades A–D nimetatud liikide isenditega tehtavate tehingute ja toimingute reeglite rikkumise eest arvestatakse keskkonnakahju 200 – 2 000 000 krooni

olenevalt liigi ohustatuse astmest ja isendi turuväärtusest. Seega CITES kaupadega seotud rikkumise eest on võimalik määrata kahte sorti rahalisi nõudeid. Eraisikule võib maksimaalne summa ulatuda 2 018 000 kroonini ja juriidilise isiku puhul 2 050 000 kroonini. Looduskaitseaduse §75 sätestab, et neid trahve saab määrata kohtuväline menetleja ehk Keskkonnainspeksioon (§71, §72 ja §74 toodud väärtegede puhul) ning valla- või linnavalitsus (§71, §73 ja §74 toodud väärtegede puhul. Kriminaalmenetluse korral kohaldatakse karistusseadustiku sätteid. Tolle poolt määratavad trahvisummad on toodud peatükis 1.3.

1.6 Õiguslike aluste osa kokkuvõte ja järeldused

Seoses Eesti Euroopa Liitu kuulumisega tuleb siinses õigusruumis peale siseriikliku õiguse arvestada ka Euroopa Liidu õigusega. Liidu õigusaktidest tulenevad nõuded tuleb küll üldiselt siseriiklikusse õigusesse sisse kirjutada, kuid vastuolu korral tuleb siiski kohaldada välislepingutes (antud juhul välislepinguga kaasnevas õiguses) sätestatud norme (Eesti Vabariigi põhiseadus §123). Sellest tulenevalt on ka CITES konventsiooniga seotud õigusaktid Eesti seaduste suhtes ülimuslikud ning paljuski siseriiklikusse seadusandlusesse sisse kirjutatud.

CITES kaupadega tegelemine ei ole mitte ainult tolli töövaldkond, sellest tulenevalt on siin osas ära toodud ka seadusi, mis otseselt tolli ei puuduta, kuid teevad seda kaudselt. Tolle osa seoses CITES kaupadega on peamiselt kaupade importimise ja eksportimisega seotud dokumentide kontrollimine, dokumentidele märkuste tegemine ning illegaalsete CITES kaupade avastamine. Importimiseks ja (re)eksportimiseks annab lubasid Keskkonnaministerium. Karistusi saab toll määrata ainult juhul, kui on tegu kas dokumentide esitamata jätmisega (siia alla kuulub ka salakaubavedu, sest kõik keeldude ja piirangutega kaubad kuuluvad deklareerimisele) või valeandmete esitamisega tollile.

Samuti pannakse õigusaktides paika ekspertidest koosnev teadusüksus, kelle abi toll seniajani ka vajaduse korral alati kasutanud on. Teadusüksus koosneb viiest spetsialistist, kes kuuluvad sinna oma põhitöö kõrvalt. Tegum on omaala tunnustatud spetsialistidega, kes

aitavad erinevaid asutusi, sealhulgas tolli CITES kaupadega seotud probleemide lahendamisel.

Ekspertide kaasamise õiguse annab tollile tolliseaduse §33. Sama paragrahv paneb tollile kohustuse kontrollimise käigus mitte isendeid kahjustada ega mõjutada neid ümbritsevat keskkonda ja tervist. Antud paragrahv on üks põhjusi, miks toll kasutab ekspertide abi, kuna arvestades loomastiku ja taimestiku mitmekesisust on selleks mittekvalifitseeritud inimesel äärmiselt raske arvestada isenditele vajalike tingimuste ning keskkonnaga. Juhul kui tolliametnik siiski viib läbi määramise, ei pruugi selle kvaliteet olla piisavalt kõrge. Samas on aga suur osa sissetoodavatest ja väljaviidavatest CITES kaupadest elutud isendid või elutu isendi osad ning neist saadu. Sellisel juhul ei oleks vaja arvestada enam elukeskkonna ega paljude muude nõuetega, kuid kontrollimise teeb jälle raskemaks asjaolu (kui tegemist on isendite osadega), et neid kaupu pole nii lihtne enam ära tunda.

Kontrollimise seisukohast on huvi pakkuv säte määruse (EÜ) nr 338/97 artikkel 7, mis sätestab erandid. Väiksemad kontrollimise ja dokumentide nõuded on seeläbi kehtestatud näiteks registreeritud ettevõtjatele, isiklikele asjadele (majapidamistarvetele), transiitveole läbi ühenduse ning teadusasutustele. Samas on selline olukord arusaadav, sest eelpool nimetatud juhtude puhul on ka riskid väiksemad, kuna: registreeritud kauplajad ja teadusasutused on kontrollitud ning usaldusväärsemad, kui teised ettevõtjad, isiklike asjadena ei ekspordita ega impordita suuri kaubakoguseid (vääruslik või väga ohustatud liik või sellest saadu võib olla suuruselt üsnagi väike) ning transiitveo korral ei võeta kohalikust (antud juhul Euroopa Liit) loodusest isendeid ega lasta neid vabasse ringlusse.

Eesti õigus ei tee piiranguid tollile määramaks ise avastatud CITES kaupade liigiline kuuluvus. Õiguslik alus praeguse olukorra muutmiseks on seega olemas.

2. OHUSTATUD LIIKIDEGA KAUPLEMISE KONTROLL JA SELLE EFEKTIIVSUS EESTIS

2.1 CITES kaupade kohta käiv statistika Eestis

Eesti on olnud CITES'e konventsiooni liige alates 1993. aastast. Sellest ajast on olemas statistika CITES konventsiooni alla käivate kaupade liikumise kohta Eestis. Ohustatud liikidega on kaubeldud illegaalselt, selleks luba omamata. Ühelt poolt on illegaalse kaubanduse põhjuseks pahatahtlikud ning teadlikud huvid raha teenimiseks, teiselt poolt aga lihtsalt teadmatus konkreetse kauba päritolu või materjali kohta (eelkõige üritavad teadmatuses CITES konventsiooni alla käivaid kaupu Eestisse tuua lõunapoolsetes riikides käivad turistid suveniiridena). Teatud osa selliseid illegaalselt riiki toodud või välja viidud isendeid on tabanud Eesti toll, kuid tegelikku illegaalse kaubanduse mahtu võib ebatäieliku kontrolli (ei toimu lauskontrolli piiril) tõttu vaid oletada.

Antud töös on kasutatud keskkonnaministeeriumi poolt Eestis väljastatud lube CITES kaupade importimiseks ja (E)eksportimiseks (andmed 1993-2007) ning Maksu- ja Tolliameti poolt avastatud illegaalsete CITES kaupade loetelu (andmed 2005-2007). Statistika analüüsi osa aitab anda reaalse ülevaate Eestit puudutavast ohustatud liikidega kauplemisest ning samuti vastata järgnevatele küsimustele: kui palju imporditakse ja eksporditakse CITES'i alla käivaid ohustatud liike? Milliste liikidega kaubeldakse arvestades ohustatust (I, II või III lisa) ja päritolu (looduses või tehistingimustes kasvanud)? Kui suur osa on illegaalsel kaubitsemisel? Millist mõju on avaldanud liitumine Euroopa Liiduga? Millised on trendid?

2.1.1 Selgitused Eestis väljastatud CITES lubade kohta

Eestis on olemas CITES konventsiooni alla käivate kaupade importimiseks ja (re)eksportimiseks antud lubade statistika aastast 1993. Lisas 1 on toodud kokkuvõttev ülevaade iga aasta andmete kohta eraldi. Tuleb arvestada, et alates 1.05.2004 on Eesti

Euroopa liidu liige ning ühisturu tingimused mõjutavad lubade väljastamist ka CITES'e liikide puhul.

Statistilised andmed on saadud Keskkonnaministeeriumist. Statistilist tähtsust omavad andmed on isendi konkreetne liik, kas tegu on elus-, surnud- või mõne osaga isendist (näiteks põdranahk), millisesse lissasse antud liik kuulub (kasutatud on originaalse CITES konventsiooni andmeid ehk ohustatud liigid on jaotatud I, II ja III lissasse), isendi päritolu nii riigi kui ka elupaiga osas (metsik loodus või tehislises tingimustes sündinud/kasvatatud), kui palju isendeid imporditi/eksporditi ning millisest liigist nad olid, eesmärk miks isendeid imporditakse/eksporditakse, riik kust imporditakse, riik kust eksporditakse, loatüüp ning vajadusel ka täiendavad märkused. Sageli on ühe dokumendi peal luba mitme erinevat liiki isendi sissetoomiseks või väljaviimiseks, antud töös loetakse sellist luba üheks kuna sarnasel juhul on liikide välja- või sissevedajaks sama isik ning kaubad sisenevad ja väljuvad korraga. Statistiliste andmete lahtikodeerimiseks on kasutatud aastaraamatu „The Evolution of CITES„ abi¹³. Käesolevas töö osas jooksavalt kasutatud Maksu- ja Tolliameti ning Keskkonnaministeeriumi spetsialistide arvamusi, mis asuvad lissades 2 ja 3.

Lisas 1 olevad andmed on esitatud järgnevalt iga aasta kohta:

- 1) Konkreetsel aastal antud lubade arv kokku. Vajalik peamiselt väljastatud lubade arvu kasvamis- või kahanemistendentsi teada saamiseks ning arvestamiseks CITES liikidega kauplemise üldist taset Eestis
- 2) Importimiseks, eksportimiseks ning re-eksportimiseks antud lubade arv. Annab ülevaate, milliste liikidega kaubeldakse (eksport on üldiselt kodumaised liigid ning import on suuremalt osalt võõramaised liigid).
- 3) Lubade arv isendi osade ja oleku kohta (elus või surnud). Oluline liigi määramise raskuse seisukohast. Surnud isendeid ning isenditest saadud toodete määramine on kohati tunduvalt raskem, kui elusisendite korral.
- 4) Lubade arv antud CITES kaupade ohustatuse järgi (kas tegu I, II või III lissaga). Liikide säilimise seisukohalt on ülioluline, millise CITES lisa on tegemist. I lisa liigid nõuavad näiteks palju täpsemat/hoolikamat määramist kui II lissasse kantud liigid

---

¹³ Wijnstekers, W. The Evolution of CITES: 4th Edition. 1995, 519lk

- 5) Lubade arv isendite- või kauba saamiseks kasutatud isendite päritolu järgi. Oluline on eelkõige looduslike taime- ja loomaliikide kaitse, samas loodusest võetud ja tehistingimustes kasvatatud isenditel vahet tegemine on ekspertidelegi äärmiselt raske või üldjuhul lausa võimati.
- 6) Lubade arv riikide järgi. Eesti Euroopa Liitu kuulumise tõttu on 1993- 2004 aastal väljastatud load arvestatud ringi riikide kuuluvuse järgi Euroopa Liitu aastal 2008. Seega tuleb arvestada, et 01.05.2004-2007 ei ole sisuliselt väljastatud lubasid Euroopa Liitu kuuluvatesse riikidesse eksportimiseks või nendest importimiseks.

2.1.2 Eestis väljastatud CITES load 1993-2007

15 aasta jooksul on Eestis välja antud kokku 970 luba CITES konventsiooni alla käivate kaupade sisse- ning väljaveoks. Aastas on väljastatud keskmiselt 64 luba. Läbi aastate on väljastatud lubade arv jäänud suhteliselt sarnaseks, mis arvestades majanduse arengut ning Eesti liitumist Euroopa Liiduga 1.05.2004 on suhteliselt üllatav¹⁴. Samuti ei eelda ka eksperdid märkimisväärset CITES kaupade importimise ning (re)eksportimise kasvu (lisa 1). Samas ajavahemikul 01.05.2004- 31.12.2007 väljastatud lubade arvu puhul tuleb arvestada, et lube ei antud enam Euroopa Liitu kuuluvatele riikidele. Minimaalne aastas väljastatud lubade arv on 34 (1993.aasta) ning maksimaalne 105 (1998.aasta).

Kui aga oletada, et Eesti oleks kuulunud Euroopa Liitu kogu perioodi aastatel 1993-2007 (katkendlik joon joonisel 1), siis on olukord märgatavalt muutunud. 2008.aasta mõistes kolmandatesse riikidesse importimiseks või (re)eksportimiseks väljastatud lubade arv on viimaste aastate jooksul oluliselt kasvanud. Kokku on praeguses mõistes kolmandatele riikidele väljastatud 207 luba, ehk aasta kohta ligikaudu 14 luba. Viimaste aastate kasvu on põhjustanud ilmselgelt asjaolu, et seoses Euroopa Liitu astumisega on Eesti mõningal määral muutunud CITES konventsiooni alla käivate kaupade jaoks transiitriigiks. Võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on Eesti osatähtsus CITES liikide isenditega ning nendest saaduga siiski tühine. Euroopa Liidu liikmesriikidele lube ei väljastata (väljastatakse vaid tunnistusi lisa I/A elusisenditele), seega Liidu sisene CITES

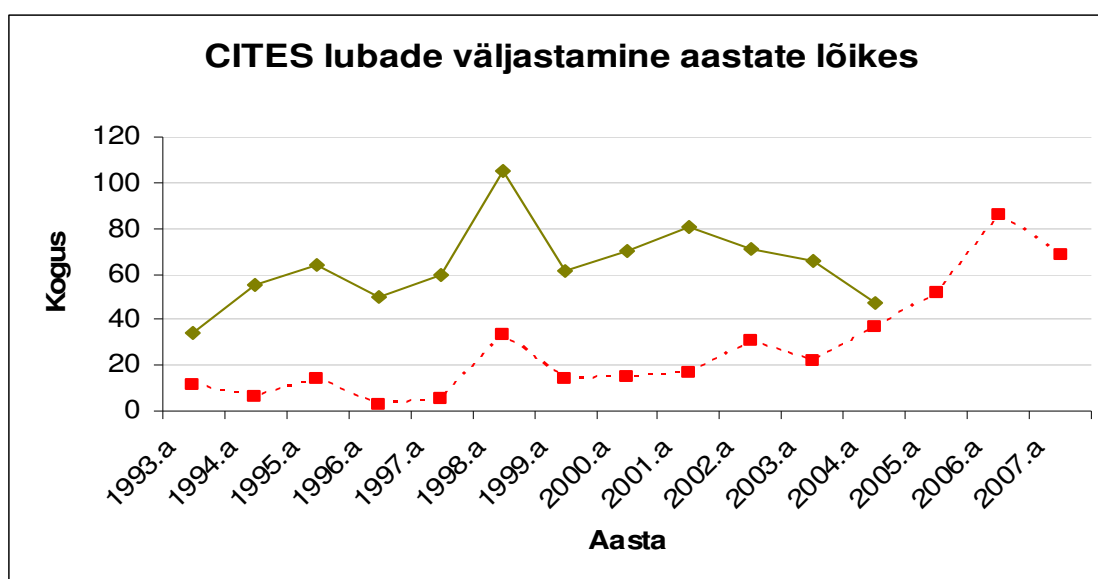
---

¹⁴ Joonis 1, lk 25

konventsiooni alla käivate kaupadega kaubitsemine on suurel määral kontrollimatu (eelkõige piiril) ning suurema tähtsuse omastab seeläbi ka siseriiklik kontroll.

Keskkonnaministeeriumi poolt väljastatud lubade arvu järgi võib oletada, et ka CITES kaupadega läbiviidavad illegaalsed tehingud ei ole väga suurearvulised. Arvestades CITES liikidega Eestis tehtavate tehingute arvu ei oleks ka tollil mõistlik hakata ressursse kulutama iseseisva liikide määramise võime loomiseks, kuna vajalikud seadmed ja inimesed oleks sellisel juhul alakoormatud.

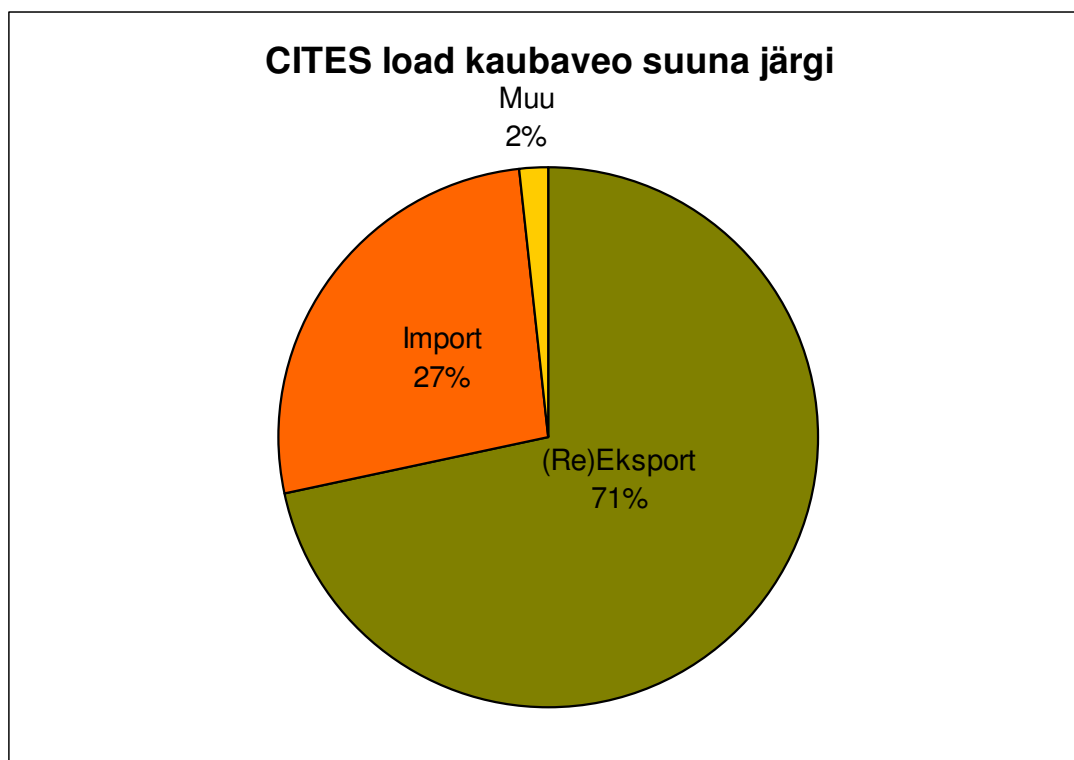

Joonis 1: CITES lubade väljastamine aastate lõikes. Pidevjoon tähistab kogu väljastatud lubade arvu aastatel 1993- 2004. Katkendlik joon tähistab lubade arvu, mis on väljastatud importimiseks või (re)eksportimiseks aasta 2008 seisuga mõiste „3.riik,, alla käivasse riiki.

CITES konventsiooni alla käivate kaupade importimiseks anti 260 luba, eksportimiseks ja re-eksportimiseks anti 695 luba ning muudel juhtudel väljastati 15 luba (joonis 2). Eraldi tasub äramärkimist asjaolu, et kui enne Euroopa liitu astumist oli valdav CITES lubade väljastamise põhjus eksportimine või re-eksportimine, siis peale Euroopa Liitu astumist on hüppeliselt kasvanud impordi osatähtsus ning samal ajal on ekspordi osatähtsus vähenenud.

Teatud mõttes on ohustatud liikide ekspordi vähenemine Eesti loodusele kergenduseks, kuna vähem viiakse välja meie eluslooduse ressursse. Samas tuleb jälle arvestada, et

mingisugust väga olulist mõju see meie loodusele ei oma, kuna CITES kaupade import ja (re)eksport on Eestis suhteliselt tühine. Impordi kasv võrreldes ekspordiga on seletatav majanduse ja inimeste heaolu kasvuga, sest rohkem on hakatud reisima ning ostma ohustatud liikidest saadud luksuskaupu (näiteks krokodillinahast kellarihmad). Suur eksport pigem toetaks avastatud kaupade tolli poolt ise määramist (kohalikud isendid on kergemad määrata), kuid viimase aja suund on pigem impordile ning sellisel juhul vajab ekspertiis juba põhjalikumaid teadmisi.

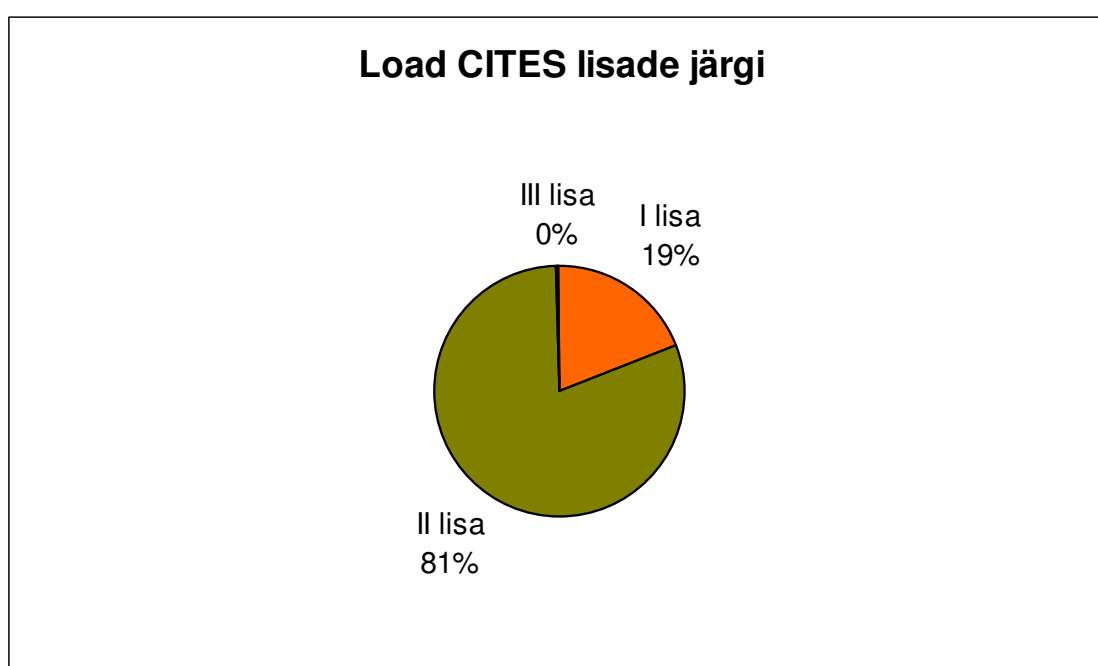
Joonis 2: Antud CITES lubade arv kaubaveo suuna järgi

Valdavalt kaubeldi CITES II lisasse kuuluvate liikide isenditega (väljastati 780 luba) või nendest saaduga, samas kui kõige ohustatumate ehk I lisa liikidega kauplemise juhtmeid oli 186 ja kolmandasse lisasse kuuluvatele liikidele väljastati kõigest 4 luba (joonis 3).

Sisuliselt võib CITES I ja II liikide vahekorra kokku võtta 20% ja 80% ehk iga nelja II lisa liigi loa kohta väljastati üks I lisa luba. Seega otseselt ohustatud liikidega kaubeldakse Eestis märgatavalt vähem, kui väheohustatud või tulevikus kaubanduse tõttu ohustatuks

saada võivate liikidega. Viimasel ajal ei ole märgata ka trendi mõne lisa liikide populaarsuse kasvu osas.

Vaadates lubade andmist CITES konventsiooni lisade lõikes, siis praegune olukord pigem õigustaks avastatud kaupade määramist tolli poolt, kuna tegu on üldiselt vähem ohustatud liikidega. See aga ei tähenda, et II lisa liikide määramises oleks lubatud mõningad vaeleavestused või nõrgemate määramiskriteeriumite kasutamine, vaid tähendab seda et võimaliku eksimuse korral (mida teostab kohati kasinate teadmistega inimene/asutus) on potentsiaalne keskkonnale tekitatav kahju väiksem.

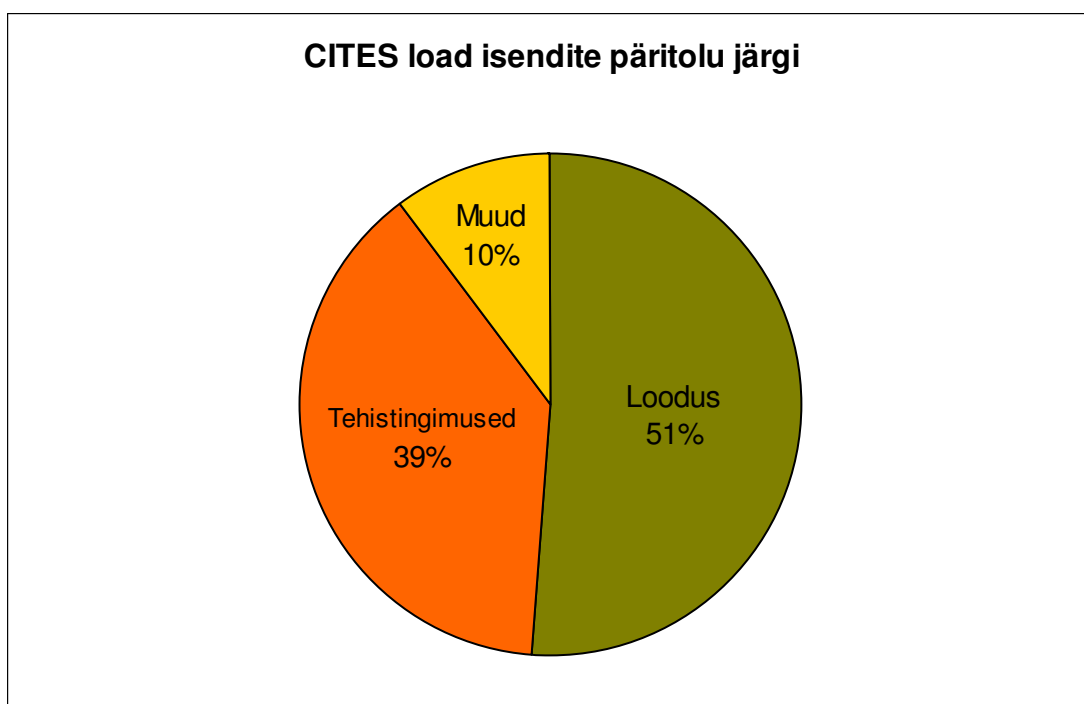
Joonis 3: Antud lubade arv CITES lisade järgi

495 juhul anti luba loodusest püütud isendite/isenditest saadule impordiks või ekspordiks, 375 korral vangistuses kasvanud isenditele/isenditest saadule ja muul viisil pärinevatele isenditele/isenditest saadule väljastati luba 100 korral (joonis 4).

Kahtlemata omavad looduslikule keskkonnale suuremat mõju metsikust loodusest püütud liikide isendid. Tehislikult kasvatatud isendite keskkonnamõju on sisuliselt olematu. Samas on ligi 10% väljastatud lubadest antud muudel alustel, kui loodusest püüdmine ja tehistingimustes kasvatamine. Sinna hulka kuuluvad näiteks sellised CITES kaubad, mis

on omandatud ennekonventsiooni jõustumist ja mille päritolu on teadmata. Seejuures tasub äramärkimist, et just viimastel aastatel on hakatud vangistuses kasvanud isendeid rohkem importima ja (re)eksportima võrreldes loodusest püütud isenditega ja nendest saaduga.

Eelnevast tulenevalt võib ka oletada, et illegaalselt Eestisse toodud või siit väljaviidud isendite seas on kasvanud tehistingimuses kasvanud isendite ja nendest saadu osakaal. Samas tuleb arvestada, et illegaalse kaubanduse üks prioriteete on väga väärtuslike esemetega/isenditega kauplemine ning üldiselt tähendab see ka seda et tegu on väga ohustatud ning loodusest püütud isenditega. Isendi kasvutingimuste määramine on aga surnud isendite puhul põhimõtteliselt võimatu ning elusates isenditel äärmiselt raske või võimatu. Seega antud juhul oleks liikide määramine tolli poolt äärmiselt riskantne tegevus.

Joonis 4: Antud CITES lubade arv isendite päritolu järgi

Liikide elusisendid on aastate lõikes stabiilselt asunud eksporditavate ning imporditavate kaupade esiosas, samas kui lubade väljastamise algusaegadel väljastati rohkem lubasid ka jahitrofeede, siis just viimastel aastatel (Euroopa Liitu kuulumise ajal) on jahitrofeed asendunud väikeste nahast esemetega, millest eraldi tasuks välja tuua kellarihmade suure

koguse. Märkida tasub veel, et jahitrofeesid on Eestist peamiselt eksporditud, kuid väikeseid nahast esemeid imporditud (peamiselt on need pärit Šveitsist).

Arvestades teatud liikidest saadud toodete üle piiri toomise suurt sagedust, siis selline asjaolu muudaks määramise lihtsamaks, kuna teatud toodete äratundmise peale tekib vilumus ning väheneb võimalus eksimiseks, mis omakorda õigustaks tollil avastatud liikide määramist.

2.3 CITES nõuete rikkumised Eestis

CITES rikkumiste alla kuuluvad peamiselt konventsiooni lisadesse kuuluvate liikide loata riiki sisse toomine või riigist välja viimine. Rikkumisi avastab peamiselt Maksu- ja Tolliamet ning rikkumisi avastatakse juba nii piiril kui ka sisemaal vormistuse käigus. Antud töö seisukohast on CITES rikkumiste analüüsil oluline tähtsus, kuna just siin avaldub tolli roll kaitsmaks ohustatud taime- ja loomaliike illegaalse kaubanduse eest. Samuti saab rikkumisi analüüsides teada, kui tõsine on see probleem, kui võrrelda rikkumiste üldarvu lubade üldarvuga, kas illegaalses ja legaalses kaubanduses domineerivad sarnased või erinevad liigid, milliste riikidega käib peamine kaubandus CITES liikidega (milliste riikide puhul tuleks rakendada täiendavat kontrolli?).

Töös on kasutatud andmeid Maksu- ja Tolliameti poolt avastatud CITES konventsiooni rikkumistest aastatel 2005-2007.

2.3.1 CITES rikkumised 2005-2007

Aastal 2005 avastati Maksu- ja Tolliameti poolt 7 CITES kaupadega seotud rikkumist. Kahel juhul jaanuarikuus üritas üks ja sama isik posti teel Eestisse tuua elevantiluu, mis on kantud CITES I lissasse. Antud elevantiluu konfiskeeriti ning isikut karistati rahatrahviga. Samuti üritati illegaalselt Narva piiripunkti kaudu sisse vedada üks händkakk (I/A lisa) ning 6kg koralle (II/B lisa). Mõlemal korral kaup konfiskeeriti ning händkaku sissevedajale määrati ka rahatrahv.

Tallinnas avastati 2005.aastal CITES kaupadega seotud rikkumist, kõik olid postisaadetised. Ühel juhul oli tegu Hiinast pärit meditsiinitoodetega, mis sisaldasid muskushirve näärmeid (I/A lisa) ning leopardi luid (I/A lisa)- kokku 20 pakki. Antud tooted konfiskeeriti. Tallinnas avastati veel ka toidulisandeid, mille valmistamiseks oli kasutatud merihobu saaduseid (II/B lisa), kokku 3636 purki. Toidulisandid konfiskeeriti ning sissevedajale määrati rahatrahv. Avastati ka kaks posti teel (cargo) illegaalselt Eestisse toodud ning CITES II(B) lisasse kuuluvat lendkoera topist, mis konfiskeeriti.

Aastal 2006 avastati Maksu- ja Tolliameti poolt kokku 10 CITES kaupadega seotud rikkumist. Kaks avastust tehti Ida Maksu- ja Tollikeskuse poolt ning ülejäänud 8 avastust tehti Põhja Maksu- ja Tollikeskuse poolt. Kõigil juhtudel oli tegemist isendite või nendest saadud toodete Eestisse sisseveoga.

Põhja Maksu- ja Tollikeskuses avastati 2006.aastal 12 Taist pärit kobranahast (II/B lisa) rahakotti ning kogu kaup konfiskeeriti. Veel avastati üks Hiina asurkonda kuuluva koerlase nahk (lad. k *canis lupus* I/A lisa), mis pärines Hiinast ning konfiskeeriti. Indoneesiast üritati Eestisse tuua 739 kg kivikorallide kivistunud skelette (II/B lisa), mis konfiskeeriti. CITES II(B) lisasse kuuluvat hoodia ekstrakti üritati riiki tuua kahes purgis kokku 120 kapslit. Kauba päritolu oli USA ning see konfiskeeriti. Tabati ka lennureisija, kes üritas Eestisse tuua pudelis kobra (III/C lisa). Madu oli pärit Vietnamist ning kuulus taas konfiskeerimisele. Selle rikkumise alla läks ka samalt inimeselt leitud 2 elevandiluust (I/A lisa) piipu. Konfiskeeriti ka üks Uruguayst toodud merekarp (II/B lisa). Lisaks eelnimetatule konfiskeeriti veel kolm pudelis riiki toodud kobra (III/C lisa), mis olid taas kaasas lennureisijaga ning pärinesid Taist. Peale elusate kobrade toodi illegaalselt Eestisse ka üks kobra topis (III/C lisa), mis samuti oli kaasas lennureisijaga ning pärines Taist.

Ida Maksu- ja Tollikeskus avastas ühel korral 4 kg kaaviari (II/B lisa), mis konfiskeeriti Narvas piiri ületanud jalakäijalt. Kaaviar oli pärit Venemaalt. Samuti avastati 1tk kivistunud koralli, mis oli pärit Hiinast ning avastati laokontrolli käigus.

2007. aastal avastati sarnaselt 2006'ga 10 rikkumist, kõik Põhja Maksu- ja Tollikeskuses. Neljal korral avastati Tallinna lennujaamas reisijatelt pudelisse pandud (täidetud

alkoholiga) kobra, kolmel juhul leiti üks- ning ühel juhul kaks kobra. Kõigil juhtudel oli tegu kauba illegaalse Eestisse toimetamisega (III/C lisa) ja need konfiskeeriti. Lisaks avastati veel üks kullerteenusega sisse toodud vesimadu (III/C lisa), mis oli alkoholis. Tallinna lennujaamas avastati reisijalt veel üks elevandiluust (I/A lisa) kaelakee ning 3 kujukest. Kahel korral üritati illegaalselt Eestisse sisse vedada veel karu rasvast valmistatud salvisid (II/B lisa), kokku 950 tk, mis kuulusin konfiskeerimisele. Avastati ka üks loata Eestisse toodud harikrokodilli (I/A lisa) topis, mis toodi sisse kulleriga.

2.3.2 CITES rikkumiste kokkuvõte

Aastate 2005-2007 jooksul on Eestis avastatud kokku 27 CITES konventsiooni alla käivate kaupadega seotud rikkumist, mis teeb aasta kohta keskmiselt 9 avastatud rikkumist. Samas ei ole teada, kas tegu on pigem hea või pigem kehva tulemusega, sest reisijate lauskontrolli ei toimu ning ei ole teada, kui suur osa tegelikult sisetoodavatest ja väljaviidavatest illegaalsetest CITES kaupadest üldse avastatakse. Maksu- ja tolliameti spetsialisti sõnul on Hollandis näiteks konfiskeeritud CITES konventsiooni alla käivate liikide isenditest lausa eraldi looma- ja botaanikaaed ehitatud¹⁵. Mainitud fakt annab ettekujutuse Eestit läbivate ja siin tolli poolt avastatud CITES kaupade koguste tühisusest.

Valdavad sissetoomise viisid jagunevad peamiselt kaheks: reisijal on isikliku pagasiga kaasas või kasutatakse postiteenust (cargo või kuller). Elusisendeid sisuliselt avastatud ei ole (välja arvatud korallid): tegu on olnud peamiselt CITES liikidest saadud toodetega või siis on tegu olnud surnud isenditega (kivistunud korall, kobra topis jne). Paljud liigid olid korduvad, pärit samadest või sarnastest riikidest ning üldjuhul oli tegemist kas II(B) või III(C) konventsiooni lissasse kuuluvate liikidega, harvem avastati kõige ohustatumaid ehk I(A) lissasse kuuluvaid liike. Avastused tehti peamiselt Põhja Maksu- ja Tollikeskuse poolt ehk Tallinnas ja Harjumaal.

Üldiselt võib järeldada, et illegaalselt püütakse CITES konventsiooni alla käivate liikide isendeid ja nendest saadud tooteid Eestisse tuua suhteliselt vähe. Paljudel kordadel on

---

¹⁵ Maksu- ja Tolliameti spetsialisti küsitlemine asub lisas 17

illegaalseteks importijateks reisijad, kes ei pruugi teada antud liikide sissetoomiskeelust või vajalikust loast.

2.4 Eesti senisest CITES kaubanduskäibest tulenevad järeldused

Kuna Eesti on suhteliselt väike riik, siis ei ole palju väljastatud ka CITES konventsiooni alla käivate liikide isendite/isenditest saadu importimiseks ja ekspordimiseks lube. Peale 1998.aasta on lubade arv jäänud alla saja. Samas tuleb aga arvestada, et tegemist on paljudel juhtudel väljasuremisohus liikidega ning isegi väiksemahuline kaubandus nende liikide isenditega võib endast kujutada suurt ohtu liigi püsijäämisele. Antud töö peamise uurimisobjekti (kas tolliametnikud võiksid isendi liigilist kuuluvust ekspertiisita määrata?) seisukohast annab statistika vastuseks- ei! Põhjuseks on asjaolu, et kuigi ametlikult lubade järgi on valdav enamus II lisa liike, siis avastuste korral on tegu olnud peamiselt just I lisa liikidega, mis oma tähtsuse tõttu vajaksid kindlaksmääramiseks ekspertide kaasamist.

Erilise tähelepanuga tuleks jälgida turiste, kuna suur osa avastatud rikkumistest on toime pandud just nende poolt. Üldiselt pärinevad illegaalsed kaubad just troopilise kliimaga piirkondades asuvatest riikidest, seega kontrollida tasuks just selles piirkonnas käivaid turiste.

Legaalsete ja illegaalsete kaubanduse erinevus tuleb välja ka transporditavate isendite/isenditest saadu seisukorras. Legaalsete CITES lubadega imporditakse ja eksporditakse peamiselt elusloomi, illegaalselt aga transporditakse peamiselt elutuid isendeid või isenditest saadut, millest eraldi tasuks ära märkimist erinevad ravimid ja salvid. Seega tasuks kõrgendatud tähelepanuga jälgida just troopilise kliimaga maadest tulevatel turistidel kaasas olevaid ravimeid võimalikke koostisosade suhtes, mis on saadud CITES lisadesse kuuluvatest liikidest.

Võrreldes väljastatud CITES lubade koguarvu tolli poolt tehtud avastuste arvuga perioodil 2005-2007 võib väita, et avastuste arv moodustab lubade arvust ~13%., mis omakorda tähendab, et ligikaudu iga 8 väljastatud CITES loa kohta avastab toll ka ühe juhtumi, kus CITES isendi näol on tegu illegaalse kaubaga. 13% rikkumisi legaalselt väljastatud lubade

arvust on suhteliselt palju. Seega üheltpoolt on toll teinud head tööd, kuid teisalt tähendab see seda, et potentsiaalseid rikkumisi võib veelgi rohkem olla ning kontrolli oleks vaja suurendada.

2.5 Iseseisev tollieksperts: kas vajalik või mitte?

Analüüside ja järelduste peatükis analüüsitakse kokkuvõtvalt eelmistes osades (õiguslikud alused ja statistika ning kasutatud on ka spetsialistide arvamust¹⁶) tehtud avastusi, fakte, tähelepanekuid. Kokkuvõtliku analüüsimise ning arutelu lõpptulemuseks on püstitatud hüpoteesi kinnitamine või ümberlukkamine.

Õigusliku poole pealt reguleerivad CITES kaupsid ja nende kontrollimist nii siseriiklikud, kui ka Euroopa Liidu õigusaktid. CITES puhul on tolli ülesandeks peamiselt kaupade ning isendite dokumentide kontrollimine ja vormistamine riiki sisenemisel või riigist väljumisel, samuti ka illegaalse kaupade avastamine. Tollil on õigus, kuid mitte kohustus kaasata CITES konventsiooni alla käivate kaupade määramiseks (ja ka kontrollimiseks) eksperte, kes kuuluvad Keskkonnaministri 28.mai 2004. a määrusega nr 57¹⁷ loodud teadusüksusesse. Seni on toll ekspertide abi CITES liikide määramiseks alati ka kasutanud. Seega Eesti õiguse seisukohast on tollil kõik võimalused, et luua omale ametkonnasisesed tingimused avastatud CITES kaupade määramiseks, kuid Euroopa seadusandluse põhjalikkust arvestades on ka dokumentatsiooni kontrollimine juba piisavalt oluline allikas avastamiseks võimalikke pettusi ning oma ekspertide ja tehnika soetamine ei annaks selles vallas just eriti palju juurde, küll nõuab aga arvestatavaid kulutusi.

Statistikat analüüsid selgus, et Eesti ei ole väga suur CITES kaupade importija ning (re)eksportija. Samuti on väljastatud lubade koguarv püsinud viimase 14 aasta jooksul sisuliselt muutumatuna, samas tuleb aga arvestada, et enne Eesti liitumist Euroopa Liiduga anti enamik lubadest riikidele, mis kuulusid ajavahemikul 1993 kuni 01.05.2004 Euroopa Liitu ning peale liitumist on antud lubasid vaid kolmandatele riikidele. Metsikust loodusest püütud isendid või nendest saadud tooted moodustavad kõigist väljastatud lubadest

---

¹⁶ Spetsialistide küsitlemine on lisades 2 ja 3

¹⁷ RTL, 07.06.2004, 72, 1191

ligikaudu pooled¹⁸. Seetõttu oleks ekspertide kaasamine liikide määramiseks oluline, kuna ka tolli poolt avastatud kaupade puhul võib sellisel juhul ligi 50% tõenäosusega olla tegu loodusest püütud isendiga või sellisest isendist saaduga. Loodusest isendi püüdmine tekitab keskkonnale aga kindlasti suuremat kahju kui tehistingimustes kasvatatud või muul viisil omandatud isend. Samas kui vaadata imporditavate ning (re)eksporditavate isendite või nendest saadu jaotumist erinevate CITES lisade vahel, siis selgub, et ligikaudu neli viiendikku¹⁹ kõikidest isenditest kuuluvad CITES II lissasse (Euroopa Nõukogu määruse 338/97 B lissasse), mis tähendab et tegemist ei ole väga tõsiselt ohustatud liikidega. Kuna teise lisa liigid on vähemohustatud või rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohtu sattuda võivad liigid, siis võiks toll neid ise määrata, kuna võimalik keskkonnale tekitatav kahju ja seeläbi risk ei ole nii suur, kui I lisa liikide puhul, kuid siiski ei tähenda see seda, et II lisa liike oleks reaalselt kergem määrata. Väiksema riski puhul võiks toll küll ise üritada isendi liigilist kuuluvust kindlaks määrata, kuid eksimuste ohtu see ei vähendaks ning kvalifitseerituse nõuded oleksid sama kõrged kui I lisa liikide määramisel.

Määramise keerukust illustreerib hästi järgnevalt kirjeldatud juhtum, mis leidis aset 2008.aasta alguses. Eestisse sisenenud inimene võeti läbivaatusele ning temaga kaasas olnud kujukese vastu hakkas toll suuremat huvi tundma. Isik väitis, et tegemist on jõehobu luust valmistatud suveniiriga. Kujuke suunati ekspertiisi, kus tehti kindlaks, et tegemist on hoopis elevantiluuga. CITES konventsiooni lisadesse kuuluvad küll mõlemad liigid, kuid jõehobu on II lisa liik ning elevant kuulub I lissasse. Peale ekspertiisi tulemustega tutvumist väitis isik aga, et tegemist on hoopis mammuti luust kujuga. Kuju saadeti uuesti ekspertiisi ning põhjaliku kontrollimise tulemusena tehtigi kindlaks, et tegemist on mammuti luuga. Tegemist oli seega väga keerulise määramisega, mille läbiviimisega tolliametnik kindlasti hakkama ei saaks ning vaja oleks äärmiselt spetsiifilisi teadmisi mammutite, elevantide ning jõehobude kohta²⁰. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, et CITES konventsiooni lisadesse kuulub tuhandeid selliseid taime- ja loomaliike mille eristamine üksteisest (eriti juhul kui tegu pole tervikliku või elusa isendiga) on ülimalt raske ning kasutada tuleb väga keerukaid seadmeid ja põhjalikke teadmisi.

---

¹⁸ Joonis 4, lk...

¹⁹ Joonis 3, lk...

²⁰ Antud juhul tehti elevanti ja mammuti luu eristamine nn Schregeri joonte vaheliste nurkade järgi võharistolõikel

Eesti tolli poolt avastatud juhtumeid vaadates selgub, et üsna sageli illegaalselt riiki toodavad isendid ja nendest tehtud tooted on korduvad. Sellisel juhul oleks tolliametnikul isegi võimalik liigilise kuuluvuse määramine, kuna eelnev kogemus sama liiki isendiga on juba olemas ning sellevõrra oleks määramine lihtsustatud. Arvestamata ei saa aga just viimase näite tõttu jätta seda, et teatud tooted (nt suveniirid) võivad küll olla välimuselt sarnased, kuid valmistamiseks kasutatud materjal täiesti erinev (nt CITES lisades mitteolev liik ja I lisa liik). Ühe suurema grupi avastatud CITES kaupadest moodustavad veel ka tooted, mis sisaldavad CITES liikide saadusi. Sageli on nendele toodetele peale kirjutatud millist lisades nimetatud liiki need sisaldavad, kuid sellegipoolest võib tekkida vajadus need üle kontrolliga ning sellega ei saa kindlasti tolliametnik ise hakkama. Selliste kaupade hulka võivad kuuluda näiteks erinevad meditsiinis ja hügieenis kasutatavad tooted: salvid, kreemid, tabletid, lõhnaõlid jne. Antud erialaste teadmisteta tolliametnikul on selliste toodete koostise ning sisalduse kindlakstegemine sisuliselt ülejõu käiv, samuti on katsete tegemiseks vajalikud vastavad seadmed.

Arvestada tuleb ka väljastatud CITES lubade ja tolli poolt tehtud avastuste väikest arvu. Toetudes statistilistele andmetele ja spetsialistide arvamusele²¹ ei ole lähitulevikus ka ette näha CITES liikidega kauplemise olulist suurenemist. Samas illegaalne kaubandus võib oluliselt suureneeda, kuna Eesti inimesed reisivad üha rohkem ning populaarsust koguvad eelkõige just troopilisema kliimaga piirkonnad, kust inimesed toovad teadlikult või teadmatult kaasa CITES lisadesse kuuluvate liikide isendeid või nendest saadud tooteid ilma selleks luba omamata.

Kui aga liikuda tolli võime juurde määrata iseseisvalt avastatud liike, siis lähevad spetsialistide arvamused lahku. Keskkonnaministeeriumi spetsialisti arvamuse kohaselt oleks toll kindlasti võimeline lihtsamaid ning korduvaid liike määrama (siiski mitte kõiki liike), kuid Maksu- ja Tolliameti spetsialisti seisukohast on erinevatel liikidel siiski liiga palju tunnuseid ning seeläbi oleks kindlam kasutada ekspertide abi. Mõneti on need seisukohad mõistetavad, kuid osaline määramine tolli poolt tähendaks siiski lisakuluseid mõningasele tehnikale ning ametniku väljakoolitamisele, samas kui raskemad juhtumid (mida on siiski oluline hulk) tuleks ikka ekspertiisi saata.

---

²¹ Nii Maksu- ja Tolliameti-, kui ka Keskkonnaministeeriumi spetsialisti sõnul ei ole lähitulevikus ette näha märgatavat CITES kaupade sisse- ja väljaveo suurenemist

Kuluefektiivsuse koha pealt on samuti kaks võimalust. Üks variant on jätkata praegust süsteemi ning suunata kõik avastatud kaubad ja isendid täpse liigi määramiseks ekspertiisi. Samas on ekspertiis küllaltki kulukas. Teine võimalus on koolitada välja vastav tolliametnik või palgata spetsialist viimaks läbi tollisisest määramist ning kõige raskemad liigid saata ekspertiisi. Viimane variant oleks isegi mõeldav, kuid mitte Eesti oludes, kus CITES liikidega kauplemine on suhteliselt tühine ning avastuste arv olnud viimastel aastatel 10 piirimail.

2.5.1 Ekspertiis tollisüsteemis praegu ebamõistlik

Võttes arvesse analüüsis ilmnenuid fakte on Eesti tollil praeguse olukorra jätkudes kõige kindlam ning efektiivsem jätkata praegust süsteemi, kus kõik avastatud illegaalsed CITES tooted ja isendid suunatakse täpse liigilise kuuluvuse määramiseks ekspertiisi, välja arvatud ehk tooted, mille pakendile on juba kirjutatud, mis liigi isenditest saadud tootega on tegu- petmisi võib siiski esineda sealgi. Sellisel juhul CITES kauba ekspertiisi suunamine ei pruugi küll kõikide üksikjuhtumite korral olla kulu- ja ajaefektiivsem, kuid sellepolest annab see kindlama ning usaldusväärsema vastuse. Arvestades, et CITES lisadesse kuulub tuhandeid taime- ning loomaliike ei jagu tolliametnikul nende määramiseks piisavalt spetsiifilisi teadmisi. Samuti on Eestit läbivate CITES kaupade kogused äärmiselt väikesed võrreldes enamike Euroopa Liidu liikmesriikidega.

Praeguse olukorra jätkudes (mis on ka lähitulevikus suhteliselt tõenäoline) on Eesti tollil kõige mõistlikum jätkata praeguse süsteemiga, kuna see oleks kõige kindlam ning ka kulu- ja ajaefektiivsem. Seega püstitatud hüpotees on ümber lükatud.

Tolli poolt liikide määramine tuleb eelkõige kõne alla väga suurte CITES kaubamahtude ning avastuste arvu juures. Seejuures ei tee Eestis kehtiv seadusandlus piiranguid CITES kaupa puudutava tollipoolse määramise süsteemi muutmiseks.

KOKKUVÕTE

Üha rohkem pööratakse maailmas tähelepanu looduse kaitsele ning loodusvormide mitmekesisuse säilitamisele. Taimede ja loomadega kaubitsemine on järjest enam saanud paljude taime- ja loomaliikide eksistentsi ohustamise allikaks, mistõttu on nii rahvusvahelisel kui siseriiklikul tasandil seatud järjest enam piiranguid elusloodusega äritsemisele.

Peamiseks ja maailma riikide poolt enam aktsepteeritud rahvusvaheliseks kokkuleppeks ohustatud liikidega kauplemisel on Loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega rahvusvahelise kauplemise konventsioon (CITES). Nimetatud konventsioonist juhitud nii Euroopa Liidu kui Eesti ohustatud liikidega kauplemist reguleerivad õigusaktid. Ehkki esmaseks korraldusasutuseks CITES sätete rakendamisel Eestis on Keskkonnaministeerium, on ka Maksu- ja Tolliametil täita oluline roll ohustatud liikidega kaubitsemise tõkestamisel, kui võrd tolliteenistus on esmaseks ja vahetuks institutsiooniks, kes teostab nõuete täitmise üle ohustatud liikide vedamisel ühest riigist teise.

Tollikontrolli seisukohalt kõige olulisemateks CITES alusel vastu võetud rahvusvahelisteks õigusaktideks Eesti jaoks on Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) 338/97 „looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel”; Euroopa Liidu Komisjoni määrus (EÜ) nr 1808/2001, millega kehtestatakse määruse (EÜ) nr 338/97 üksikasjalikud rakenduseeskirjad ning rakenduseeskirjade muutmisaktid. Eesti seadusandlusest on olulised Eesti tolliseadus ja looduskaitseadus ja nende alusel ohustatud liikidega kauplemise reguleerimiseks vastu võetud rakendusaktid. Nii CITES konventsioon kui EL Nõukogu määrus määratlevad ohustatud liikide kategooriad vastavalt nende ohustatuse astmele ning sätestavad igale kategooriale nõuded, mis peavad olema täidetud nimekirjades olevate taime- ja loomaliikide transpordil. CITES-i alla kuuluvad looma- ja taimeliigid saavad liikuda ainult koos CITES-i lubadega ning impordi ja ekspordi korral peab load tollile esitama.

Just rahvusvahelistest õigusaktidest tuleneb kohustus CITES kaupade impordi- ja (re)ekspordi nõuete võimaliku rikkumise korral määrata konkreetsete liikide täpsemaks

määratlemiseks ekspertiis ning üldised nõuded ekspertiisi teostavate organite ja läbiviimise korra osas. Ekspertiisi tingimused, läbiviijad ja menetlus sätestatakse siseriiklikes õigusaktides.

Eestit läbivad suhteliselt väikesed CITES konventsiooni alla käivate kaupade kogused. Samuti on aastas tolli poolt avastatud illegaalse CITES kauba juhtumeid suhteliselt vähe. Kuna peamiselt kasutataksegi ekspertiisi abi tolli poolt avastatud kauba liigilisuse kindlaks määramiseks, siis selliseid juhtumeid on lähiminevikus olnud keskmiselt kõigest 9 korda aastas. Seetõttu ei õigusta ennast vastavate teadmistega tolliametniku väljakoolitamine või konkreetse ettevalmistusega spetsialisti palkamine tolli poolt liigi määramise protseduuri läbiviimiseks.

Samas on ka fakte ning asjaolusid, mis õigustaksid vähemalt teatud juhtudel tollil endal liikide kindlaksmääramist. Sellisteks asjaoludeks on näiteks korduv vajadus määrata sarnast liiki, osade ohustatud liikide vägagi spetsiifilised ning ainulaadsed tunnused ja mõningate liikide väiksem ohustatuse aste.

Statistika osast järeldub, et Eesti tolli kohustus seoses CITES konventsiooni alla käivate kaupadega on nende dokumentide kontrollimine ning salakauba avastamine, samuti ei sea õigusaktid takistusi tollile määramaks iseseisvalt avastatud isendite ja nendest saadud kaupade liigilist kuuluvust. Töö olulised osad (õiguslikud alused, statistika analüüs ning ekspertide küsitlemine) pigem õigustasid tolli poolt avastatud CITES konventsiooni alla käivate kaupade liigilise kuuluvuse määramist ekspertiisis, kui tolli enese võimaluste ning vahenditega.

Ettepanek on tollil praeguste kaubamahtude ning illegaalse CITES kauba avastamiste arvu jätkumise juures jätkata praegust praktikat, kus kõik eelnimetatud kaubad suunakse liigilise kuuluvuse kindlaksmääramiseks sõltumatusse ekspertiisi.

SUMMARY

The world pays increasingly more attention to the protection of environment and the preservation of the diversity of natural objects. Trading in plants and animals has become a growing threat to the existence of many plant and animal species, which means that more and more restrictions have to be set on dealing in living objects both on the international and national level.

The main international agreement, accepted by a number of states, on the trade in endangered species is the CITES convention (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*). The said convention regulates the legislation governing the trade in endangered species in the European Union as well as Estonia. Although the primary organisational authority in implementing the CITES provisions in Estonia is the Ministry of Environment, the Tax and Customs Board also plays an important role in preventing the trade in endangered species, as the customs service is the first direct institution to oversee the fulfilment of requirements of transporting endangered species from one country to another.

From the customs inspection point of view, the most significant international legislation for Estonia passed pursuant to the CITES is the European Union Council Regulation (EC) No. 338/97 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein; and the European Union Commission Regulation (EC) No. 1808/2001 laying down detailed rules concerning the implementation of Council Regulation (EC) No. 338/97 and the adjustments to the implementation rules. Among Estonian legislation, more significance could be attributed to the Customs Act and Nature Conservation Act of the Republic of Estonia, and implementing provisions regulating the trade in endangered species passed pursuant to these two acts. Both the CITES convention and the EU Council regulation specify the categories of endangered species in accordance with the level of danger, and provide requirements for each category, which have to be fulfilled during the transportation of plant and animal species on the list. Animal and plant species mentioned in the CITES can be transported only with the permission of the CITES, and in case of import and export the permissions have to be presented to the customs officials.

International legislation provides the obligation to carry out expert assessment to determine the specific species more accurately in case of the possible violation of the import and (re)export requirements of the CITES goods, and specifies the general requirements for the authorities giving the assessment and the procedure for assessment. The conditions, makers and procedure of the expert assessment are provided for in national legislation.

Relatively small quantities of the CITES convention goods pass through Estonia. There are also relatively few cases of illegal CITES goods discovered by the customs each year. The experts' help is mostly used to determine the species of the goods discovered by customs officials; the near past, experts have been needed only 9 times a year on average. Therefore, the training of a customs official with respective knowledge, or hiring a specialist with specific preparation to carry out the determination procedure of a species are not justified.

At the same time, there are some facts and circumstances that would in some instances justify the determination of species by the customs service. Such circumstances are, for instance, the repeated need to determine a similar species, very specific and unique traits of some endangered species, and the lower threat level of some species.

The statistics part makes it possible to draw a conclusion that the obligation of Estonian customs in connection with the products of the CITES convention is to check the documentation of the goods and to discover illicit goods; the legislation does not restrict the customs from independent determination of the species of discovered items and products made thereof. The main parts of the thesis (legal basis, statistics analysis and questioning the experts) justified the determination of the species of CITES convention found by the customs with expert assessment rather than with the means and methods of the Customs Board.

The proposition is to continue with the present practice of sending all the CITES goods for independent expert assessment for the determination of their species if the volume of goods and number of illegal goods discovered remains at the current level.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- 1) Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Washington 03.05.1973, RTII, 12.11.1993, 27/28, 83
- 2) EL Nõukogu määrus nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel - EÜT L 061, 03.03.1997, lk 0001–0069,
- 3) Tolliseadus. 13.04.2004 - RT I 2004, 28, 188; 2007, 11, 50
- 4) Looduskaitseadus. 21.04.2004 - RT I 2004, 38, 258; 2006, 30, 232,
- 5) Teadusüksuse määramine, Keskkonnaministri 28.mai 2004. a määrus nr 57 (RTL, 07.06.2004, 72, 1191),
- 6) Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 865/2006 millega kehtestatakse looduslike looma- ja taimeliikide kaitset nendega kauplemise reguleerimise teel käsitleva nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 üksikasjalikud rakenduseeskirjad. 04.05.2006. – ELT L 166, 19.6.2006, lk 1—69
- 7) Wijnstekers, W. The Evolution of CITES: 4th Edition. 1995, 519lk
- 8) CITES konventsiooni koduleht internetis. <http://www.cites.org/>
- 9) Eesti Vabariigi põhiseadus
- 10) Keskkonnaministeeriumi koduleht internetis. Rahvusvahelised looduskaitselepped. <http://www.envir.ee/1692> 22.04.2004
- 11) EL komisjoni määrus EÜ) nr 1808/2001, 30. august 2001, millega kehtestatakse looduslike looma- ja taimeliikide kaitset nendega kauplemise reguleerimise teel käsitleva nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 üksikasjalikud rakenduseeskirjad - EÜT L 250, 19.9.2001, lk 1—43
- 12) EL Nõukogu määrus (EMÜ) nr 2913/92, 12. oktoober 1992, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik - EÜT L 302, 19.10.1992, lk 1—50
- 13) Ohustatud looma- ja taimeliikide isendite sisse- ja väljaveoks määratud tollipunktid ja tolliasutused. Vabariigi Valitsuse määrus 10.06.04 määrus 213 - RTI, 21.06.2004, 49, 345

1993. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1993. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks lube kokku 34 korral.
- 2) Eksportimiseks anti luba 21 korral, re-eksportimiseks 6 korral ja importimiseks 4 korral (3 korral olid loa väljastamise aluseks muud põhjused).
- 3) 33 juhul oli tegemist elusisenditega ning ühel korral loomanahaga.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 6 luba, II lisa liikidele 28 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 11 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 11 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule ning 10 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 2 juhul ei olnud päritolu teada.
- 6) 23 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 11 korral kolmandasse riiki.

1994. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1994. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 55 korral.
- 2) Eksportimiseks anti luba 43 korral, re-eksportimiseks 3 korral ja importimiseks 8 korral (ühel korral olid loa väljastamise aluseks muud põhjused).
- 3) 8 juhul oli tegu trofee/topisega (peaosa), 32 juhul elusisendiga 11 juhul loomanahaga ning 4 korral anti luba loomaiale.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 8 luba, II lisa liikidele 47 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 31 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule ja 24 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule.
- 6) 49 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 6 korral kolmandasse riiki.

1995. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1995. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 64 korral.
- 2) Eksportimiseks anti luba 57 korral, re-eksportimiseks 4 korral ja importimiseks 3 korral.
- 3) 16 juhul oli tegu trofee/topisega (peaosa), 24 juhul elusisendiga 9 juhul loomanahaga, 12 korral anti luba loomaaiale ning muid olukordi oli 3.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 15 luba, II lisa liikidele 49 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 42 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 20 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule ning 2 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule.
- 6) 50 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 14 korral kolmandasse riiki.

1996. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1996. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 50 korral.
- 2) Eksportimiseks anti luba 47 korral, re-eksportimiseks 2 korral ja importimiseks 1 korral.
- 3) 32 juhul oli tegu trofee/topisega (peaosa), 10 juhul elusisendiga 7 juhul loomanahaga ning ühel juhul anti muudel alustel.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 4 luba, II lisa liikidele 46 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 42 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 6 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule ning kahel korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule.

- 6) 47 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 3 korral kolmandasse riiki.

1997. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1997. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 60 korral.
- 2) 48 korral anti luba eksportimiseks, 8 korral importimiseks ja 4 korral re-eksportimiseks.
- 3) 28 juhul oli tegu elusloomadega, 22 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 4 juhul koljuga, 3 korral loomanahaga, 3 korral loomatopisega ning ühel juhul lihaga.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 18 luba, II lisa liikidele 41 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 37 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 15 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 5 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatud ning 3 korral olid isendid hangitud enne konventsiooni jõustumist.
- 6) 55 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 5 korral kolmandasse riiki.

1998. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1998. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 105 korral.
- 2) 82 korral anti luba eksportimiseks, 16 korral importimiseks, 2 korral re-eksportimiseks ja 5 korral oli loa väljastamise põhjuseks muud asjaolud.
- 3) 62 juhul oli tegu elusloomadega, 32 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 1 juhul koljuga, 2 korral loomanahaga, 5 korral loomatopisega, 1 korral skeletiga, 1 korral naha näidistega ning 1 juhul lihaga.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 48 luba, II lisa liikidele 57 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.

- 5) 50 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 42 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 15 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 2 korral oli päritolu teadmata.
- 6) 73 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 33 korral kolmandasse riiki.

1999. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 1999.aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks lube kokku 61 korral.
- 2) 51 korral anti luba eksportimiseks, 7 korral importimiseks ja 3 korral re-eksportimiseks.
- 3) 19 juhul oli tegu elusloomadega, 24 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 7 korral loomanahaga, 6 korral loomatopisega ning 5 korral skeletiga.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 12 luba, II lisa liikidele 49 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 45 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 8 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 7 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning ühel korral oli päritolu teadmata.
- 6) 47 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 14 korral kolmandasse riiki.

2000. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2000. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 70 korral.
- 2) 49 korral anti luba eksportimiseks, 7 korral importimiseks, 8 korral re-eksportimiseks ning 6 korral oli tegu muudel alustel väljastatud loaga.

- 3) 27 juhul oli tegu elusloomadega, 29 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 8 korral loomanahaga, 4 korral loomatopisega, 1 korral veretestidega ning 1 korral skeletiga.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 17 luba, II lisa liikidele 53 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 50 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 12 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 6 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 2 korral oli päritolu teadmata.
- 6) 55 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 15 korral kolmandasse riiki.

2001. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2001. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 81 korral.
- 2) 67 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 14 korral importimiseks.
- 3) 42 juhul oli tegu elusloomadega, 4 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa) ning muid juhtumeid oli 35.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 26 luba, II lisa liikidele 52 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele väljastati 3 luba.
- 5) 43 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 33 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 2 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 1 korral oli tegu tundmatu päritoluga isendiga.
- 6) 64 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 17 korral kolmandasse riiki.

2002. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2002. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 71 korral
- 2) 61 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 10 korral importimiseks.
- 3) 38 juhul oli tegu elusloomadega, 19 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa) ning muid juhtumeid oli 14.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 13 luba, II lisa liikidele 53 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lube ei väljastatud.
- 5) 36 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 32 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 1 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 2 korral oli tegu tundmatu päritoluga isendiga.
- 6) 40 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 31 korral kolmandasse riiki.

2003. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2003. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 66 korral.
- 2) 61 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 5 korral importimiseks.
- 3) 42 juhul oli tegu elusloomadega, 11 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa) ning muid juhtumeid oli 13.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 7 luba, II lisa liikidele 58 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele väljastati 1 luba.
- 5) 29 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 33 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 3 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 1 korral oli tegu tundmatu päritoluga isendiga.
- 6) 44 korral anti luba importimiseks/eksportimiseks EL liikmesriiki või tulevikus liituvasse riiki ja 22 korral kolmandasse riiki.

2004. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2004. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 47 korral.
- 2) 29 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 18 korral importimiseks.
- 3) 35 juhul oli tegu elusloomadega, 1 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 2 korral väikese nahast tootega (näiteks kellarihm) ning muid juhtumeid oli 9.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 5 luba, II lisa liikidele 42 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 11 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 26 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 4 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatud, 3 juhul olid isendid/isenditest saadu omandatud enne konventsiooni jõustumist, 1 kord väljastati luba ka konfiskeeritud/kinnipeetud isendile ning 2 korral oli tegu tundmatu päritoluga isendiga.
- 6) 10 luba anti importimiseks, eksportimiseks või re-eksportimiseks Euroopa Ühenduse riiki ning 37 luba importimiseks, eksportimiseks või re-eksportimiseks kolmandasse riiki (seejuures tasub arvestada, et Eesti astus EL liikmeks alles 01.05.2004).

2005. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2005. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 52 korral.
- 2) 20 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 32 korral importimiseks.
- 3) 29 juhul oli tegu elusloomadega, 6 juhul topisega/jahitrofeega (peaosa), 4 korral koljuga, 7 korral väikese nahast tootega ning muid juhtumeid oli 6.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 3 luba, II lisa liikidele 49 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 18 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 30 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 2 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13

sätestatule, 1 korral farmis kasvatatud taimega ning 1 korral oli tegu tundmatu päritoluga isendiga.

- 6) Kõik 52 luba anti importimiseks, eksportimiseks või re-eksportimiseks Euroopa Ühenduse välisesse riiki.

2006. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2006. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 86 korral.
- 2) 15 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 71 korral importimiseks.
- 3) 32 juhul oli tegu elusloomadega, 2 juhul topisega/jahitrofeega (peaosas), 1 korral loomanahaga, 34 korral väikese nahast tootega ning muid juhtumeid oli 17.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 3 luba, II lisa liikidele 83 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.
- 5) 24 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 47 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 2 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 1 korral oli tegu kunstlikult paljundatud taimega.
- 6) Kõik 86 luba anti importimiseks, eksportimiseks või re-eksportimiseks Euroopa Ühenduse välisesse riiki.

2007. aastal Eestis väljastatud CITES load

- 1) 2007. aastal anti CITES liikidega rahvusvaheliseks kaubitsemiseks luba kokku 68 korral.
- 2) 13 korral anti luba eksportimiseks või re-eksportimiseks ja 55 korral importimiseks.
- 3) 17 juhul oli tegu elusloomadega, 5 juhul topisega/jahitrofeega (peaosas), 2 korral loomanahaga, 7 korral korallidega, 35 korral väikese nahast tootega ning muid juhtumeid oli 9.
- 4) CITES I lisale liikidele väljastati 1 luba, II lisa liikidele 67 luba ning III lissasse kuuluvatele liikidele lubasid ei väljastatud.

- 5) 26 korral anti luba loodusest püütud isenditele/nendest saadule, 36 korral vangistuses kasvanud isenditele/nendest saadule, 2 korral vangistuses kasvanud ja sündinud isenditega, mis ei vasta Euroopa Ühenduse määruse 865/2006 peatükis 13 sätestatule ning 1 korral oli tegu kunstlikult paljundatud taimega.
- 6) Kõik 68 luba anti importimiseks, ekspordimiseks või re-eksportimiseks Euroopa Ühenduse välisesse riiki.

LISA 2: Keskkonnaministeeriumi spetsialisti küsitlemine

Keskkonnaministeeriumi poolt vastas küsimustele looduskaitseosakonna peaspetsialist Kadri Alasi.

Kas Euroopa Liidu sisese tollipiiri kadumine on märgatavalt suurendanud illegaalse CITES kauba sissevedu või väljavedu Eestist?

Minule teadaolevalt ei ole tollipiiride kadumine mõju avaldanud. Avastusi tollis on küll rohkem, kui varem aga see tuleb ilmselt sellest, et toll on selles osas CITES teemast rohkem teadlikum.

Kas mingit laadi lubadesüsteemi või osalise kontrolli rakendamine CITES kaupade liikumisele Euroopa Liidu sees oleks vajalik ning otstarbekas?

Osaliselt on see praegugi olemas. A lisa elusisendite EL piires liikumiseks on vajalik korraldusametuse väljastatud tunnistus. On olnud kõne all teema, et samasugune tunnistus võiks olla ka teistele (näiteks B lisa liikidele), et kuskil teises EL otsas tõestada isendi legaalset päritolu. Eesti puhul oleks see mõeldav aga sellele ettepanekule on vastu suured riigid, kellele oleks selline tunnistuste väljastamine kohutavalt töömahukas. Mina isiklikult pooldaks regulatsiooni, mis annaks võimaluse vajadusel ka B lisa isendile tunnistus väljastada.

Kui tihti on olukordi, kus luba taotlenud isikule seda ei väljastata, sest see oleks konventsiooniga vastuolus? Kui suur on teie hinnangul oht, et loast ilma jäetud isik seejärel illegaalselt importi või eksporti teostada püüab?

Meil ei ole olnud juhtumit, kus taotluse esitanud isik ei saaks luba. Tavaliselt uurib inimene enne suuliselt milliseid dokumente ja infot ühe või teise kauba toomiseks/viimiseks ehk loa saamiseks peab esitama ja siis mõnel juhul loobutakse. Selle kohta, kas sellised huvilised hiljem ikkagi kauba Eestisse toovad/viivad info puudub.

Kas Eestil on lähitulevikus plaanis mõni liik CITES III lisasse lisada? Kui oleks, siis mida tähendaks see konkreetse liigiga kauplemises?

Eestis ei ole plaanis esitada liike III lisasse. Meil ei ole selliseid liike kellega kauplemine oleks probleem ja me ei suudaks seda teiste vahenditega takistada/reguleerida, et peaksime rahvusvahelist abi selleks saama. Kui meil kunagi peaks tekkima olukord, kui meie kohalik liik muutub maailmaturul eriti nõutavaks, on meil olemas kodumaised vahendid (looduskaitseadus, järelevalvesüsteem jne.), millega saame selle liigi ülekasutamist takistada.

Kas teie seisukohast oleks tollil otstarbekas ise tegeleda avastatud CITES kaupade liigilise määramisega?

Kindlasti võiks teatud liikide puhul olla piisav tolliametniku määrang, kuna ühelt poolt on teatud liigid väga kergesti ära tuntavad (näiteks tiigri topis ja teades, et kõik kaslased kuuluvad CITES alla, ei tohiks küll menetlemisel kõrvalist abi vaja minna). Teiseks võiks tolliametnik määrata kaupa, mida juba korduvalt on eelnevalt kontrollitud/määratud. Loomulikult jääb alati kahtluse korral võimalus pöörduda eksperdi poole. Tolliametnikule suurema otsustusvõimaluse andmine oleks kindlasti kulu- ja ajaefektiivsem.

Milline on keskkonnaministeeriumi ning tema allüksuste koostöö tolliga illegaalse CITES kauba avastamiseks?

Keskkonnaministeerium teeb pidevat koostööd tolliga, nii jooksvate küsimuste lahendamisel (määrangud, konfiskeeritud kauba paigutamine, aruandlused, euroküsimused jms) kui ka pikemate protsesside läbiviimisel, nagu näiteks seadusandluse, strateegiate jms välja töötamisel. Samuti avalikkuse teavitamine ja järelevalveametnike koolitamine toimub meil koostöös.

Kas see koostöö keskkonnaministeeriumi ja tolli vahel on piisav? Teie hinnang sellele.

Minu arvates on see koostöö väga hea.

LISA 3: Maksu- ja Tolliameti spetsialisti küsitlemine

Maksu- ja Tolliameti poolt vastas küsimustele Põhja Maksu- ja Tollikeskuse Piirikontrollitalitluse juhtivinspektor Esta Rodrik.

Kuidas hindate tolli tööd seniajani CITES kaupade üle kontrolli teostamisel?

Hindan tolli tegevust CITES kaupade kontrollimisel heaks. Eestis on üldse CITES kaupadega kauplemine väiksemahuline ja kui vaadata avastamiste statistikat siis on olnud nii suuri kui ka väikeseid avastusi. Taimede osas on avastused tagasihoidlikud. Millest see tingitud on ei oska öelda. Võimalik, et taimedega kauplemisel ei ole huvi nii suur kui muude liikide osas.

Kas avastatud juhtumid võivad olla vaid väike osa kõigist rikkumistest?

Minu arvates avastatud suured rikkumised näitavad et kontroll on tasemel ja kindlasti ei ole see väike osa rikkumistest.

Hinnake Euroopa Liidu mõju CITES liikidega kauplemisele, kas tollipiiri kadumine on olulisel määral suurendanud illegaalselt imporditavate/eksportitavate ja Eestit transiidina läbivate CITES kaupade kogust?

Kindlasti on tollipiiri kadumine liikmesriikide vahel suurendanud ohtu ebaseaduslikuks CITES kaupade liikumiseks. Transiidina ebaseaduslikult liikuvat CITES kaupa Eestis avastatud ei ole. Suurem osa ebaseaduslikust ärist CITES kaupadega leiab aset Hollandis ja teistes Euroopa maades ja pole välistatud, et need võivad hakata liikuma ka läbi Eesti. Möödunud aastal olles Hollandis CITES koolitusel oli võimalik näha CITES alast tööd. Hollandis on ebaseadusliku CITES kaupade liikumine väga suur. Rotterdami sadam on kõige kõrgema riskiga koht. Hollandis on konfiskeeritud elusloomadest lausa loomaaia-suuremad loomad koos lindude, kalade ja troopiliste taimedega. Botaanikaaed ja veel roomajad eraldi.

Milline on praegu tolli koostöö teiste ametkondadega CITES kaupade üle kontrolli teostamisel?

Teiste ametkondadega on koostöö hea. Eriti hea on koostöö CITES korraldusasutusega: Eestis Keskkonnaministeeriumi Looduskaitse osakonna kontaktisikuga Kadri Alasiga ja Teadusüksuse teaduskomitee esimehe Tiit Maraniga.

Kas alati on vaja avastatud CITES kaupade määramiseks ekspertiisi abi? Kas tollil on mõistlik ise liike määrata ning eksperdid välja koolitada?

CITES alla käiva kauba kahtluse korral on ikkagi vajalik teostada ekspertiis ja eksperdi abi on ka alati kasutatud. Käesoleval momendil ei näe mina küll mõtet tollil omale CITES eksperti välja koolitada, sest rikkumisi ei ole avastatud väga tihti. Praeguse süsteemi kohaselt on ekspertideks oma ala juhtivad spetsialistid, kes on vaieldamatult kõige kompetentsemad.

Milliseid liike oleks toll võimeline ise määrama?

Ma ei tea praegu küll ühtegi liiki, mida toll oleks võimeline eksimatult määrama. Muidugi oleme saanud koolitust, aga selleks et teada kõiki tunnuseid ja märke, mis viitavad võimalusele, et tegemist võib olla CITES lisasse kuuluva isendiga, tema osaga või neist saaduga. Ainus kus toll saab eksperdita hakkama on juhtum kui mingi toote(näit. Toidulisand või ravim jne) koostises on kirjas, et ta sisaldab CITES lisades I-III loetletud liigi isendit või tema osi või temast saadud. Vastavalt Nõukogu määrusele (EÜ) nr 338/97 artiklis 2 mõiste „isend„ all on lahti seletatud, et kui on saatedokumentides, pakendilt, märgistuselt, siltidelt või muude asjaolude põhjal ilmneb, et nad sisaldavad CITES lisades olevate liikide isendit või tema osi või temast saadut, siis vaatamata sellele, kas toode ka seda tegelikult sisaldab loetakse seda ikkagi rikkumiseks. Sarnane juhtum oli meil karusva ja karusappi sisaldavate salvide ja kreemidega, mida toodeti Venemaal ja toodi Eestisse.

Kas tulevikus on ette näha CITES liikidega kauplemise (sealhulgas illegaalse kauplemise) olulist suurenemist?

Kindlasti suureneb CITES lisades olevate isenditega illegaalne kauplemine, sest inimesed reisivad rohkem näevad rohkem ja tekivad uued huvid. Meil Eestis tekib ka rohkem jõukamaid inimesi, kes saavad endale rohkem lubada ja miks siis mitte muretseda endale ka midagi eksootilist, mida naabritel ei ole.